

SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULU

Annika Sundgrén

HOIDON LAATU ALLE KOLMIVUOTIAIDEN RYHMISSÄ PORIN
KAUPUNGIN PÄIVÄKODEISSA

Sosiaali- ja terveysalan Porin yksikkö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto

2007

HOIDON LAATU ALLE KOLMIVUOTIAIDEN RYHMISSÄ PORIN KAUPUNGIN PÄIVÄKODEISSA

Sundgrén, Annika
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Pori
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto
Marraskuu 2007
Ohjaaja: Matti Virtalaine, lehtori VTL
YKL: 37.41
Sivumäärä: 85

Asiasanat: lapset, päivähoito, laatu

Opinnäytetyössä tarkasteltiin Porin kaupungin päivähoiton laadun toteutumista alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Tarkastelukohteena oli työntekijöiden arvioima laatu. Porin kaupungin päiväkodeissa on 24 alle kolmivuotiaiden ryhmää, joissa työskentelee 72 työntekijää. He kaikki olivat opinnäytetyön kohderyhmänä. Tutkimusaineisto kerättiin työntekijöiltä kyselykaavakkeella. Kyselylomakkeita saatiin takaisin 69 kappaletta.

Kyselykaavakkeessa kartoitettiin työntekijöiden taustatietoja ja työntekijöiden näkemyksiä laadun eri osa-alueista sekä laatua parantavia tekijöitä. Vastaukset osoittivat, että yleisesti ottaen työntekijät kokevat laadun toteutuvan hyvin alle kolmivuotiaiden päiväkotiryhmissä. Yhteistyö vanhempien kanssa on toimivaa, henkilökunnan keskinäinen vuorovaikutus hyvää ja vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä on toimivaa. Lapsen tarpeet ja yksilöllisyys tulevat arjessa huomioiduiksi.

Vastauksissa nousi esiin myös kehittämisen tarpeita. Ryhmäkokoja tulisi pienentää, jotta lapselle pystyisi antamaan tarpeeksi yksilöllistä huomiota ja kiire vähenisi. Henkilökuntaa tulisi olla riittävästi, mikä edellyttäisi sitä, että sairastuneen tilalle palkattaisiin aina sijainen. Fyysiseen toimintaympäristöön tulisi kiinnittää huomiota, jotta se vastaisi paremmin alle kolmivuotiaan tarpeita.

Laatu on subjektiivinen kokemus. Jokainen kokee laadun rakentumisen arjessa omalla tavallaan. Koko työyhteisö on kuitenkin rakentamassa laatua omassa yksikössään ja täten myös vastuussa siitä. Kaikkiin laadun osatekijöihin työntekijät eivät itse voi vaikuttaa, mutta tekemällä parhaansa niillä osa-alueilla joihin pystyy vaikuttamaan, on omalta osaltaan luomassa laadukasta päivähoitoa alle kolmivuotiaille.

THE QUALITY OF DAY CARE UNDER THREE YEAR OLD CHILDREN GROUPS IN PORI

Sundgrén, Annika

Satakunta University of Applied Sciences

Unit of Social Services and Health Care in Pori

Social Studies

Degree Programme in Social Pedagogy

November 2007

Tutor: Matti Virtalaine, Licentiate of Social Sciences

PLC: 37.41

Pages: 85

Key words: children, day care, quality

The study examined the quality of day care in Pori and especially in the groups which includes under three year old children. Viewpoint was the employees` experience of quality. There are 24 groups which includes under three year old children in Pori day care. Those are employing 72 workers. They formed the target group of this study. The research material was collected from questionnaires that were directed at the employees` of day care. Questionnaires received back 69.

The questionnaire used in this study covered employees` background information, views of different parts of quality and factors which might improve quality. The results of the survey showed that generally taken quality comes true under three year old children groups in Pori day care. Co-operating with parents is working, interaction between adults and children is functional. Children needs and individuality are taken into consideration in every day life.

The answers also showed some wishes for development. Groups should be smaller so children would have enough individual attention and there would not be so much hurry. There should also be enough employees` which means that substitute has to be hired in sick cases. There is also some room for improvements in the fysically premises so that those would be responding to the little children needs.

Quality is subjective experience. Everyone is undergoing the quality in their own way. However everyone in workplace are building high quality in their own unit. That makes everyone responsible of it. Employees` can not affect to every part of quality by themselves but by doing their best they are creating qualitative day care in little children groups.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	7
2 LAPSEN FYYSINEN JA PSYYKKINEN KEHITYS.....	8
2.1 Lapsen kasvu ja kehitys 0-1 vuotta.....	8
2.1.1 Fyysinen kehitys.....	8
2.1.2 Kognitiivinen kehitys.....	9
2.1.3 Minäkehitys.....	10
2.2 Lapsen kasvu ja kehitys 1-2 vuotta.....	11
2.2.1 Fyysinen kehitys.....	11
2.2.2 Kognitiivinen kehitys.....	12
2.2.3 Minäkäsitys.....	12
2.3 Lapsen kasvu ja kehitys 2-3 vuotta.....	13
2.3.1 Fyysinen kehitys.....	13
2.3.2 Kognitiivinen kehitys.....	14
2.3.3 Minäkäsitys.....	14
3 PÄIVÄHOIDON KEHITYSVAIHEITA.....	15
3.1 Päivähoidon taustaa.....	16
3.2 Lastentarhatyön alkuvaiheita.....	16
3.3 Sotavuosien merkitys päivähoidossa.....	18
3.4 Päivähoito 1960-luvulla.....	19
3.5 Laki lasten päivähoidosta.....	19
3.6 Lain vaikutukset päivähoitoon.....	20
3.7 Päivähoidon nykytila.....	22
4 ALLE KOLMIVUOTIAAN TARPEET PÄIVÄKODISSA.....	23
4.1 Arjen säännöllisyyden ja perushoitotilanteiden merkitys.....	24
4.2 Lapsen yksilöllisen huomioimisen merkitys.....	26
5 LAATU PÄIVÄKODIN ARJESSA?.....	27
5.1 Laadun määritelmiä.....	27
5.2 Laadun arviointi ja mittaaminen päivähoidossa.....	28
5.2.1 Laadun arvioinnin menetelmiä päiväkodissa.....	28
5.2.2 Päivähoidon laadun arviointi.....	29
6 VARHAISKASVATUKSEN LAATUTEKIJÖITÄ.....	31
6.1 Päivähoidon saatavuus ja riittävyys.....	32

6.2 Laadukkaan hoidon reunaehdot päiväkodissa.....	32
6.2.1 Fyysinen ympäristö	32
6.2.2 Ryhmän koko	33
6.2.3 Ihmissuhteiden pysyvyyden merkitys	34
6.3 Päivähoidon laatua ohjaavat tekijät.....	35
6.3.1 Henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö	35
6.3.2 Yhteistyö päiväkodin ulkopuolisten osapuolten kanssa.....	36
6.3.3 Henkilökunnan keskinäinen yhteistyö ja työhyvinvointi.....	36
6.3.4 Henkilökunnan koulutus ja ammatillinen kasvu	37
6.4 Kasvatusprosessin laatuun vaikuttavat tekijät.....	37
6.4.1 Lapsen perushoito	38
6.4.2 Aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksen tärkeys	38
6.4.3 Lasten keskinäinen vuorovaikutus	39
6.4.4 Lapsilähtöinen toiminta osana laadukasta hoitoa.....	40
6.4.5 Toiminnan suunnittelu ja arviointi	41
6.5 Päivähoidon vaikuttavuuden arviointia.....	42
6.5.1 Lapsen myönteisten kokemusten tärkeys.....	42
6.5.2 Vanhempien tyytyväisyys päivähoitoon	43
7 AIKAISEMPIA SELVITYKSIÄ PÄIVÄHOIDON LAADUSTA	44
8 LAADUN MÄÄRITELMIÄ PORIN PÄIVÄKODEISSA	45
9 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA TUTKIMUSMENETELMÄT	47
9.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimusongelmat	47
9.2 Tutkimusmenetelmä.....	47
9.3 Kohderyhmät ja aineiston keruu	48
10 AINEISTON JÄSENTELY JA ANALYSOINTI.....	49
10.1 Vastaaajien taustaa.....	49
10.2 Päiväkotien toiminta-ajatus alle kolmivuotiaiden ryhmissä	50
10.3 Lapsen toimintaympäristö ja ihmissuhteet.....	52
10.4 Yhteistyö eri tahojen kanssa	55
10.5 Arjen sujuminen	58
10.6 Lapsen huomioon ottaminen	60
10.7 Laadun eri osa-alueet	61
10.7.1 Parhaiten toteutuvat osa-alueet alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa	
.....	62

10.7.2 Kehittämistä edellyttävät osa-alueet alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa	62
10.7.3 Tärkeimpinä pidettävät osa-alueet alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa	63
10.8 Päivähoidon laatua parantavat tekijät alle kolmivuotiaiden ryhmissä	64
10.9 Muita esitettyjä huomioita	66
11 TIIVISTELMÄÄ JA POHDINTAA	68
11.1 Yhteenvetoa päivähoidon laadun toteutumisesta alle 3-vuotiaiden ryhmissä.....	68
11.2 Laadun parantamisen tarpeet ja edellytykset alle kolmivuotiaiden ryhmissä.....	71
LÄHTEET	73
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Laatu on ollut keskeinen puheenaihe varhaiskasvatuksessa ja päivähoidossa jo 1980-luvulta saakka. Erilaiset päivähoidon laatua koskevat tutkimukset ja hankkeet ovat yleistyneet. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että kuntien kesken on suuria eroja päivähoidon laadunarvioinnissa. Laatu ja arviointi ovat edelleenkin käsitteinä vielä selkiytymättömiä. (Alila, K. 2003, 3.)

Lasten päivähoitoa on Suomessa tutkittu paljon. Alle kolmivuotiaat ovat kuitenkin jääneet päivähoitoa koskevissa tutkimuksissa vähemmälle huomiolle. (vrt. Mäntynen, P. 1997.) Lapsen ensimmäiset kolme elinvuotta ovat merkitykselliset lapsen aivojen ja tunne-elämän kehityksen kannalta. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella annetaan lapselle mahdollisuus kehittyä tasapainoisessa ja virikkeellisessä ympäristössä, jossa on huomioitu lapsen ikä- ja kehitystaso.

Opinnäytetyö kartoittaa Porin kaupungin päiväkotien alle kolmivuotiaiden ryhmissä työskentelevien työntekijöiden käsitystä laadullisen hoidon toteutumisesta heidän päiväkotiyksikössään. Opinnäytetyössä arvioidaan kyselytutkimuksen tulosten perusteella, miten työntekijät kokevat laadun eri osa-alueiden toteutuvan päiväkotiryhmässään ja miten hoidon laatua voisi parantaa. Mielenkiinto aihetta kohtaan nousi oman työelämän kokemuksen kautta havaittuani, että alle kolmivuotiaat lapset tarvitsevat päivähoidossa aivan erityistä hoitoa ja huolenpitoa. Laadukkaan hoidon voidaan nähdä rakentuvan eri osatekijöiden muodostamasta kokonaisuudesta: lapsi saa tarpeeksi yksilöllistä huomiointia, hänen tarpeensa tulevat tyydytetyiksi ja koulutettu henkilökunta yhdessä vanhempien kanssa on mahdollistanut lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen.

2 LAPSEN FYYSINEN JA PSYKKINEN KEHITYS

Lapsuus määrittää koko ihmisen myöhempää kehitystä. Varsinkin ensimmäiset kolme elinvuotta on nähty ratkaisevina tekijöinä lapsen myöhempää kehitystä ajatellen. Tuolloin rakentuu pohja lapsen sosiaalisille taidoille, mutta myös esimerkiksi aivojen kehitys on tuolloin nopeampaa kuin koskaan myöhemässä elämässä. Lapsen erilaiset kehitysvaiheet tulisi kyetä huomioimaan ja niihin tulisi osata vastata oikeanlaisilla virikkeillä. Tämä mahdollistaa lapsen normaalin kehittymisen. Kaikki lapset eivät kehity samaa tahtia, vaan ovat yksilöitä. Tietyt kehitysvaiheet etenevät kuitenkin usein samassa järjestyksessä. Laadukkaan päivähoidon yhtenä edellytyksenä on se, että työntekijät osavat vastata lapsen tarpeisiin oikea-aikaisesti ja tarjota lapselle hänen ikä- ja kehitystasoon vastaavia virikkeitä. Näin mahdollistetaan lapsen kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen. Tämän vuoksi on tärkeää, että työntekijät tuntevat lapsen kehitysvaiheet.

2.1 Lapsen kasvu ja kehitys 0-1 vuotta

Lapsen ensimmäisenä elinvuotena tärkeitä hetkiä ovat perushoitotilanteet, kuten syöttäminen, vaipan vaihto ja kylvettäminen. Näissä tilanteissa lapsi alkaa rakentaa perusluottamusta häntä hoitavaan aikuiseen. Tärkeää lapselle on tunne siitä, että hänen tarpeisiinsa vastataan. Lapsi ilmoittaa tarpeestaan itkulla ja aikuisen tehtävänä on vastata tähän itkuun helpottamalla lapsen oloa. Tätä kautta lapselle syntyy turvallisuuden tunne.

2.1.1 Fyysinen kehitys

Vastasyntyneen lapsen fyysiset taidot ovat melko kehittymättömät. Fyysinen kehitys on kuitenkin varsin nopeaa ensimmäisen elinvuoden aikana. Vastasyntynyt lapsi ei osaa säädellä toimintaansa tahdonalaisesti. Refleksit ovat kuitenkin vauvalle ominaisia synnynnäisiä motorisia toimintasarjoja. Refleksit syrjäytyvät psykomotoriikan eli liikkeiden tahdonalaisen säätelyn kehittyessä ensimmäisen vuoden aikana. Muutaman kuukauden ikäinen lapsi osaa kannatella päätään, neljän kuukauden ikäinen osaa istua tuen varassa ja vuoden ikäisenä lapsi osaa seistä. (Eronen ym. 2003, 31-32.) Päiväkodin

työntekijöiden tulisi seurata lapsen fyysistä kehitystä ja tukea sitä. Lapsen tulisi saada harjoitusta niillä osa-alueilla, joissa hän tarvitsee tukea oppiakseen taidon, kuten kävelmisen.

2.1.2 Kognitiivinen kehitys

Vauvalle alkaa kehittyä myös kognitiivisia eli tiedonkäsittelyvalmiuksia. Tällaisia ovat havaitseminen, oppiminen, muisti, päättelytaidot ja kieli. Ensimmäisistä päivästä lähtien vauva havainnoi ympäristöään ja kiinnittää katseensa muihin. Syntymästään alkaen vauvalla on voimakas vuorovaikutuspyrkimys. (Eronen ym. 2003, 34.)

Vauvan synnynnäinen oppimismekanismi on habituaatio eli tottuminen. Ensin vauva ei vielä itse ymmärrä voivansa vaikuttaa ympäristön tapahtumiin, ja tavoitteellinen toiminta tulee mahdolliseksi noin kahden kuukauden iässä. Tutustumalla aktiivisesti leluihin ja toimintoihin vauva alkaa vähitellen muodostaa yksinkertaisia sääntöjä kokemistaan ympäristön tapahtumista. Yhdeksän kuukauden ikäinen vauva osaa jo matkia aikuisen toimintoja, joita on nähnyt. (Eronen ym. 2003, 38-39.)

Vauvan muisti rakentuu vaiheittain, mutta jo ensimmäisen elinvuoden aikana vauvan muistiin tallentuu paljon tietoa. Alle puolen vuoden ikäinen vauva elää vain välittömästi läsnä olevien esineiden ja ihmisten maailmassa. Pudottaessaan lelun hän unohtaa sen saman tien. Puolen vuoden jälkeen vauva kuitenkin alkaa muistaa ja ennakoida tapahtumia. Kahdeksan tai yhdeksän kuukauden ikäinen lapsi alkaa etsiä häneltä piilotettuja tavaroita, ja hieman alle vuoden ikäisenä hän alkaa ymmärtää, että ihmiset ja esineet ovat olemassa, vaikkei niitä näkisikään. (Eronen ym. 2003, 41-42.)

Vastasyntyneellä lapsella on heti kyky omaksua kieltä. Kyky tunnistaa puheääniä alkaa kehittyä jo sikiöaikana, kun kohtuun kantautuu ympäristön ääniä. Neljän kuukauden ikäinen vauva alkaa jo itse liikuttaa suutaan ja päästellä ääniä. (Eronen ym. 2003, 43.) Tämän jälkeen vauva siirtyy jokelteluvaiheeseen. Tämä jokeltelu koostuu erillisistä selvästi yksittäisiksi tavuiksi tunnistettavista ääniteistä. (Woolfson 2003, 33-34.) Vauvan kielen kehityksessä on olennaista vuorovaikutus. Vauvan kieli ei kehity ilman aikuista, joka puhuu vauvalle ja vastaa tämän jokelteluun. (Eronen ym. 2003, 43.)

Kognitiivisen kehityksen kannalta on tärkeää, että päiväkodin työntekijät ylläpitävät positiivista ja jatkuvaa vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä. Tätä kautta mahdollistetaan lapsen kognitiivinen kehittyminen, kuten puheen kehitys.

2.1.3 Minäkehitys

Vauvan minäkokemus eli kokemus omasta itsestään rakentuu vaiheittain ensimmäisen elinvuoden aikana. Ensin vauva ei pysty hahmottamaan itseään erillisenä äidistä, vaan kokee olevansa fyysisesti yhtä tämän kanssa. Ensimmäisen kolmen kuukauden aikana vauvalle muodostuu ydinminä, jolloin hän alkaa hahmottaa itsensä kehollisesti yhtenäisenä, eli pystyy tunnistamaan oman fyysisen kehonsa rajat. Tämä kokemus on nimeltään kehonkaava. (Eronen ym. 2003, 46.) Opittuaan hahmottamaan oman fyysisen kehon kuvansa vauva alkaa rakentaa omaa persoonallisuuttaan. Oman fyysisen kehonsa ymmärtäminen onkin edellytyksenä vauvan persoonallisuuden kehittymiselle. (Rödström 1993, 32.)

Kolmen kuukauden iässä vauva alkaa suunnata huomionsa omasta itsestään muihin ihmisiin. Vauvan tarkkaavaisuus kiinnittyy ympärillä oleviin ihmisiin. (Eronen ym. 2003, 49.) Näköaistilla on tässä suuri merkitys, sillä lapsi yrittää kartoittaa ympäristöään lähinnä katselemalla tarkasti, mutta myös kuuntelemalla (Rödström 1993, 42). On tärkeää, että vanhemmat osaavat tulkita lastensa sanattomia viestejä ja vastata niihin oikea-aikaisesti. Jos vanhemmat osaavat vastata vauvan viestintään, vauva oppii voivansa vaikuttaa ympäristöönsä. (Eronen ym. 2003, 49.)

Vanhemman ja lapsen välille rakentuu kiintymyssuhde, joka takaa lapselle turvallisuuden tunteen uusissa ja mahdollisesti uhkaavissa tilanteissa. Turvallisen kiintymyssuhteen omaava lapsi uskaltaa lähteä tutkimaan ympäristöä ja sitä kautta oppii uutta. (Eronen ym. 2003, 53.) Tässä kehitysvaiheessa voidaan tunnistaa myös tietynlainen vierastamisen tunne, jos lapsi on epävarma vierailta tuntuvien asioiden tai ihmisten edessä. Yleensä kuitenkin uteliaisuus vie voiton, varsinkin jos lapsi on turvallisesti kiinnittynyt. (Rödström 1993, 47.) Kiintymyssuhteen muodostuessa lapselle muodostuu pysyvä käsitys itsestä suhteessa muihin ihmisiin ja lapsen kokemus omasta itsestään vakiintuu. Tä-

mä mahdollistaa lapselle turvallisuudentunteen silloinkin kun aikuinen ei ole välittömästi läsnä. (Eronen ym. 2003, 54-55.)

Vanhempien lisäksi päiväkodin työntekijät ovat mahdollistamassa lapsen turvallista kiintymistä aikuiseen. Työntekijöiden tulee vastata päiväkodissa lapsen tarpeisiin oikea-aikaisesti ja tarjota lapselle turvallinen aikuinen aina, kun hän sitä tarvitsee. Työntekijöiden sylin tulee siis olla avoimena lapselle. Näin lapsi uskaltaa lähteä tutkimaan ympäristöään myös yksin.

2.2 Lapsen kasvu ja kehitys 1-2 vuotta

Lapsen maailma muuttuu hyvin suuresti ensimmäisen elinvuoden jälkeen. Hänelle kehittyy uusia taitoja, jotka mahdollistavat aivan uudenlaisen elämän. Kävelyn kautta hän ei ole enää niin riippuvainen häntä hoitavasta aikuisesta ja puheen kehitys mahdollistaa kommunikoinnin muiden kanssa.

2.2.1 Fyysinen kehitys

Lapselle avautuu aivan uusi maailma, kun hän lähtee tutkimaan ympäristöään omin voimin. Aluksi lapsi liikkuu ryömimällä ja konttaamalla ja noin vuoden vanhana lapsi oppii yleensä kävelemään. Motoriikan kehittyminen tarjoaa lapselle uusia mahdollisuuksia. (Rödspam 1993, 54.) Lapsi alkaa ymmärtää, että käsiä ja jalkoja voi käyttää monin eri tavoin. Saavutettuaan motoriset valmiudet, ja harjoituttaessaan niitä jatkuvasti lapsi voi hankkia yhä enemmän tietoja ympäristöstään. (Rödspam 1993, 54.)

Toiseen ikävuoteen mennessä lapsen tasapaino kehittyy ja kävelystä tulee kaikin puolin varmempaa. Lapsi alkaa kiipeillä ja kävellä ympäriinsä. Myös hienomotoriikka eli pienten lihasten, silmien, suun ja kädenlihasten hallinta kehittyy. (Eronen ym. 2003, 63.) Tässä vaiheessa lapsi tuntuu ehtivän nopeasti paikasta toiseen, eikä hänen mielensä vielä varoita ja estä häntä ajautumasta vaaraan. Tämän vuoksi aikuisen on asetettava lapselle turvalliset rajat estääkseen häntä saattamasta itseään vaaraan, mutta sallittava lap-

selle kuitenkin tietty vapaus itsenäisyyden kehittymisen nimissä. (Salo 2003, 64.) Päiväkodin työntekijöiden tehtävänä on tukea lapsen fyysistä kehittymistä. Karkeamotoriikkaa voidaan kehittää esimerkiksi erilaisilla liikuntaleikeillä ja hienomotoriikkaa voi harjoittaa esimerkiksi askartelemalla tai piirtämällä.

2.2.2 Kognitiivinen kehitys

Uusien kokemusten avulla lapsen käsitteenmuodostus kasvaa eli lapsi oppii nimeämään asioita ja esineitä. Lapsi oppii uuden kommunikointivälineen käytön oppiessaan puhumaan. (Rödström 1993, 55.) Noin vuoden ikäisenä lapsi oppii ensimmäiset sanansa ja ymmärtää sanojen tarkoittavan tiettyjä asioita. Aluksi lapsi osaa vain muutaman sanan, mutta noin puolitoistavuotiaana hän osaa jo nelisenkymmentä sanaa. Tässä vaiheessa lapsi kuitenkin ymmärtää vielä paljon enemmän kuin osaa itse vielä tuottaa. (Eronen ym. 2003, 65.)

Samaan aikaan lapsen muisti alkaa kehittyä. Lapsi pystyy pitämään työmuistissaan eli lyhytkestoisessa muistissa asioita hetken aikaa. Hän oppii myös jatkuvasti lisää käsitteitä, joiden avulla pystyy nimeämään asioita. (Eronen ym. 2003, 67.) Uudet opitut käsitteet tallentuvat tietomuistiin, joka koostuu asiantiedoista. Tietomuistiin tallennetaan asioiden merkitykset ja ne pysyvät siellä muistissa. (Juva 2006.) Leikki-ikäisen taitomuistiin kertyy myös paljon erilaisia motorisia taitoja (Eronen ym. 2003, 67). Päiväkodin työntekijät voivat edistää lapsen kognitiivista kehitystä lukemalla satuja ja nimeämällä sieltä lapselle uusia ja tuttujakin esineitä ja asioita.

2.2.3 Minäkäsitys

Leikki-ikäisen itsetunto saa jatkuvaa vahvistusta ympäristöltä. Aikuiset kehuvat lapsen uusia taitoja jatkuvasti. Lapsen pitäisikin saada päiväkodin työntekijöiltä tätä positiivista palautetta runsaasti, jotta hänen itsetuntonsa vahvistuu, sillä vahva itsetunto on pohjana positiivisen ja kestävän identiteetin muodostumiselle jatkossa. (Rödström 1993, 60.)

Positiivista palautetta itsestään saava lapsi pystyy todennäköisesti myös itse arvioimaan itseään positiivisemmin (Salo 2003, 68). Hänellä on realistinen käsitys itsestään ja vahva itsetunto, jonka ansiosta hän ei lannistu vastoinkäymisistäkään. Puhekielen kehitys mahdollistaa sen, että lapsi alkaa liittää itseensä erilaisia ominaisuuksia. Aluksi nämä ominaisuudet ovat fyysisiä ja liittyvät lähinnä siihen, millainen lapsi on. (Eronen ym. 2003, 76.) Hän voi liittää itseensä esimerkiksi sellaisia ominaisuuksia kuin taitava, nopea, kaunis tai iloinen.

2.3 Lapsen kasvu ja kehitys 2-3 vuotta

Lapsen fyysinen ja psyykinen kehitys etenee koko ajan ja mahdollistaa lapselle yhä enemmän asioita. Lapsi irtaantuu yhä enemmän aikuisesta ja kaipaa toisten lasten seuraa. Kaikenikäiset haluavat saada osakseen huomiota, mutta varsinkin tässä iässä lapsen huomion tarve kasvaa ja hän tarvitsee paljon kehuja suorittamistaan asioista.

2.3.1 Fyysinen kehitys

Kaksivuotiaan liikkuminen ja kävely on yleisesti ottaen jo varmaa, ja lapsi pystyy kävelemään portaita ylös tasajalkaa. Kolmivuotiaana lapsi selviää portaista jo hyvin ja juokseminen sujuu vaivatta. Lapsi kykenee myös seisomaan hetken yhdellä jalalla. Lapsen karkeamotoriikka on kehittynyt ja hän hallitsee paremmin suuria lihaksiaan. (Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen & Vidjeskog 2003, 35-36.)

Samaan aikaan kun lapsen karkeamotoriikka ja suurten lihasten hallinta kehittyvät kehittyy myös hienomotoriikka. Tämä mahdollistaa lapselle pikkutarkkojen toimintojen, kuten käden työskentelyn hallinnan. Kaksivuotiaan kädentaidot ovat edenneet niin pitkälle, että hän kykenee pitämään kynää kädessään peukalolla ja etu- ja keskisormella. Hän osaa piirrellä kynällä muun muassa ympyröitä. Kolmivuotiaan kynänkäyttö on jo kehittynyttä. Kolmivuotiaana lapsi pystyy myös pujottamaan helmiä lankaan. (Himberg ym. 2003, 36.) Työntekijöiden tehtävänä on tukea ja kehittää lapsen uusia taitoja tarjoamalla hänelle vaativampia virikkeitä ja tehtäviä.

2.3.2 Kognitiivinen kehitys

Lapsen kielen kehitys alkaa kehittyä nopeasti. Lapsen sanavarasto laajenee ja puhutusta kielestä tulee kehittyneempää. (Woolfson 2003, 117.) Opittuaan kielenkäyttöä, lapsi voi nyt paremmin osallistua vuorovaikutukseen (Salo 2003, 68-69). Lapsi alkaa kysellä asioita ja kerää näin uutta tietoa. Tätä kehitysvaihetta kutsutaan myös kyselykaudeksi. Lapselle on erityisen tärkeää saada vastaus kysymyksiinsä heti, sillä oppiminen on tilannesidonnaista. (Eronen ym. 2003, 66-67.) Laajentuneesta sanavarastosta huolimatta lapsen on edelleen vaikeaa ilmaista sanoin sellaisia asioita, jotka ovat peräisin hänen omasta sisäisestä maailmastaan. Näin ollen tunteiden ja syvien ajatusten ilmaisu pelkätään sanoin voi olla edelleen hankalaa. Tällöin kehonkieli on edelleen merkittävä tapa ilmaista itseään. (Rödstam 1993, 68.) Päiväkodissa tunteita voidaan käsitellä esimerkiksi satujen kautta, jolloin lapsi oppii paremmin ilmaisemaan myös omia tunteitaan.

Lapsen oppimisen keinona on nyt mallioppiminen. Lapsi seuraa ennen kaikkea vanhempiensa tekemisiä ja jäljittelee näitä. Lapsi voi myös pyrkiä samastumaan hänelle tärkeisiin ihmisiin. Lapsi kasvaakin yhteisön jäseneksi juuri mallioppimisen ja samastumisen kautta. (Eronen ym. 2003, 72.) Myös päiväkodin työntekijät ovat tärkeitä roolimalleina lapselle.

2.3.3 Minäkäsitys

Lapsi alkaa kokea itsensä yhä erillisemmäksi muista, itsenäiseksi persoonaksi. Hän alkaa myös koetella rajojaan suhteessa ulkomaailmaan, josta on osoituksena uhmaille tyypillinen vanhempien protestointi. Lapsi haluaa näyttää, että hänellä on oma, toisista riippumaton tahto. Vanhempien tulee kuitenkin ohjata lapsen käyttäytymistä ja kestää lapsen kiukku, eikä antaa periksi. Tämä tuo lapselle turvallisuuden tunteen. (Eronen ym. 2003, 72-73.) Kestäessään lapsen negatiiviset tunteen ilmaisut vanhemmat opettavat lapselle tärkeitä keinoja ristiriitojen hallintaan myös vastaisuudessa. Leikki-ikäisen lap-

sen kehitystehtäviä ovat neuvottelu, yhteisten ratkaisujen löytäminen sekä toisinaan aikuisen tahtoon mukautuminen vastustuksesta huolimatta. (Salo 2003, 66.) Lapsi alkaa usein korostaa omaa erillistä asemaansa kielellisesti ensimmäisen persoonan pronomiinin ”minä” avulla. Lapsi voi puhuessaan myös käyttää itsestään omaa kutsumanimeään. Tämä korostaa entisestään lapsen erillisyyttä muista. (Rödström 1993, 69.) Uhmaikässä on tärkeää, että vanhemmat ja päiväkodin työntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä ja sopivat yhdessä siitä, että lapselle asetetaan rajat. Lapsen kanssa tulee olla johdonmukainen ja tällöin vanhempien ja työntekijöiden välinen kasvatuskumppanuus korostuu.

Persoonallisuuden kehityksen kannalta on tärkeää, että lapsi voi olla toisten samanikäisten kanssa tekemisissä (Eronen ym. 2003, 75). Tämä antaa lapselle mahdollisuuden peilata omaa käyttäytymistään toisten käyttäytymiseen. Aikuiset ovat edelleen lapselle tärkeitä leikkiveroita, mutta lapsi alkaa hakeutua myös leikkeihin muiden lasten kanssa. (Rödström 1993, 63.) Toisten lasten kanssa leikkiminen kehittää myös sosiaalisia taitoja, kun asioita ratkaistaan tasa-arvoisessa suhteessa. Tällöin aikuinen ei ole ratkomassa asioita lasten puolesta, vaan he saavat keskenään samanveroisina etsiä ratkaisua. Tämä opettaa lapselle vastavuoroisuutta. (Eronen ym. 2003, 75.)

3 PÄIVÄHOIDON KEHITYSVAIHEITA

Lasten päivähoito on keskeinen varhaiskasvatusta toteuttava tahon. Tässä opinnäytetyössä päivähoitosta ja varhaiskasvatuksesta puhutaan osittain rinnakkain, eikä niiden välillä ole vedetty selkeää rajaa. Päivähoidon määrittelyssä lähtökohtana on laki lasten päivähoitosta (36/1973), jossa päivähoitolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päivähoitolla nähdään olevan useita erilaisia tehtäviä yhteiskunnassamme. Lapselle päivähoito konkretisoituu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tarjoamisena sekä mahdollisuutena toimia muiden lasten kanssa. Lasten vanhemmille päivähoito mahdollistaa työssäkäynnin ja opiskelun tarjoamalla lapselle hoitopaikan. Päivähoito on myös sosiaa-

lipalvelua, joka tukee lapsiperheitä monin tavoin. Päivähoidon tarkoituksena on tukea kotien kasvatusta. Tämän lisäksi päivähoidolla on ehkäisevä lastensuojelutehtävä ja se toimii lastensuojelupalveluna. (Hujala ym. 1999, 6-7.)

3.1 Päivähoidon taustaa

Yhteiskunnan murroksen paineessa 1800-luvulla syntyivät lasten päivähuoltolat, pikkulasten koulut, lastenseimet ja asyyliit. Tämän kehityksen taustalla olivat sosiaaliset syyt, mutta myös varhaisvuosien kasvatuksellista merkitystä alettiin korostaa pedagogisesti. Laitosten toiminta oli vaihtelevasti huoltoa tai kasvatusta painottavaa, mutta silti näiden laitosten välille ei voida tehdä jyrkkää rajaa. Laitokset olivat vastaus sosiaaliseen hätään. Teollisuuden nopean kasvun vuoksi 1700- 1800-luvun taitteessa lapset jäivät varsin kinkin kaupungissa turvattomiksi ja vaille hoitoa äitien mentyä töihin tehtaisiin. (Hänninen&Valli 1986, 20.) Naisten yhteiskunnallinen sijainti on siis muodostanut alun alkaen lasten päivähoitosta ongelman (Pihlaja 2004, 15).

3.2 Lastentarhatyön alkuvaiheita

Varsinainen lastentarhatyö alkoi Suomessa 1880-luvun lopussa. Hanna Rothman perusti vuonna 1888 Pestalozzi- Fröbel-Hausin mallin mukaisen yksityisen kansanlastentarhan Helsinkiin. Vähitellen lastentarhatoiminta laajeni koko maahan toimintamuotojen vakiintuessa ja monipuolistuessa. Alkuun lastentarhoihin otettiin vain kaikkein heikoimmista kotioloista tulevat lapset. Lastentarhojen tehtävänä oli tukea ja täydentää kotikasvatusta ja antaa perushoitoa, mutta vanhempien vastuuta lapsistaan kuitenkin korostettiin. Hanna Rothman pyrki suunnittelemaan jo ensimmäisen lastentarhansa toiminnan siten, että se edistää lapsen koko persoonallisuuden kasvua, fyysistä ja henkistä kehitystä. Kasvatuksen perustana oli kristillinen etiikka. Jo tuolloin korostettiin lapsen ja kasvattajan henkilökohtaista vuorovaikutusta, jonka katsottiin olevan edellytys lapsen inhimillisen kasvun ja emotionaalisen kehityksen kannalta. (Hänninen&Valli 1986, 59-87.)

Alkuun Suomeen perustettiin vain muutamia Fröbelin metodeja käyttäviä ja toiminnassa olevia laitoksia. Pestalozzi-Fröbel-Hausin kehittämä muoto lastentarhasta tuntui kuitenkin vastaavan suomalaisia tarpeita ja Hanna Rothmanin vaikutuksesta maamme lastentarhatyö alkoi laajentua. Vuosina 1888-1912 toiminta laajeni kattamaan jo koko maan, vaikkakin lastentarhoja perustettiin lähinnä vain kaupunkeihin ja tehdaspaikkakunnille. Lastentarhanopettajien koulutuksen alkaminen vuonna 1892 vahvisti toiminnan ammatillista pohjaa. Lastentarhan suosio alkoi kasvaa ja kokopäiväosastoja alettiin perustaa. (Hänninen&Valli 1986, 105-120.)

Ensimmäinen lastenseimi perustettiin Suomeen jo vuonna 1861. Sen tarkoituksena oli antaa työväestöön kuuluville äideille mahdollisuus päästä ansiotyöhön, kun he saattoivat jättää lapset seimeen huollettaviksi. Seimet ja lastentarhat erosivat jo varhain painotuksiltaan. Seimissä keskityttiin kokopäiväisen hoidon tarjoamiseen ja myös nuorempiin lapsiin. Kansanlastentarhojen tehtävä sen sijaan oli kotikasvatuksen tukeminen ja lapsiin vaikuttaminen kasvatuksen keinoin. (Lounassalo 2001, 218-224.)

Vuonna 1913 lastentarhoille myönnettiin ensimmäisen kerran valtionapua. Saadakseen valtionapua, tuli toimintaohjelman olla kouluylivaltuutuksen vahvistama, opettajien kaksivuotisen opettajakurssin suorittaneita ja lastentarhan tuli alistua kouluylivaltuutuksen tarkastukseen. Elokuusta 1918 lähtien lastentarhat tulivat kuulumaan kouluhallituksen kansanopetusosaston alaisuuteen. Lastentarhan ja kansakoulun yhdistämisestä käytiin mielipiteiden vaihtoa johtaja Salon ja lastentarhanopettajien edustajien kesken. Vuonna 1921 voimaan tullut oppivelvollisuuslaki kuitenkin vakiinnutti alakoulun aseman, eikä lastentarhoja saatettu koulujärjestelmän osaksi. Vuonna 1924 lastentarhat ja lastentarhanopettajien valmistus siirrettiin sosiaaliministeriöön perustetun lastensuojelutoimiston valvontaan. (Hänninen&Valli 1986, 123- 135.)

3.3 Sotavuosien merkitys päivähoitossa

Sotavuodet 1939-1944 muuttivat lastentarhojen toimintaa. Puutteita oli tiloissa ja tarvikkeissa ja päteviä työntekijöitä oli liian vähän. Toisaalta kokopäiväryhmien tarve vain kasvoi, sillä yhä useammat äidit joutuivat hakeutumaan töihin sotateollisuuden tarpeiden vuoksi. Monet lastentarhat tuhoutuivat tai vaurioituivat pommituksissa. (Hänninen&Valli 1986, 145.)

Sotavuosien jälkeen lastentarhojen määrä huomattiin riittämättömiksi. Tähän vaikuttivat muuttoliike, naisten yleistyvä työssäkäynti sekä suurien ikäluokkien syntyminen. (Hänninen&Valli 1986, 147.) Hyvinvoivaa yhteiskuntaa rakennettaessa naisia tarvittiin yhä enemmän palkkatyöhön (Pihlaja 2004, 16). Aloitettiin yhdistettyjen laitosten perustaminen, joissa toimivat lastentarha ja –seimi. Päiväkotijärjestelmän kehittämiseksi olisi ollut tarvetta. Laitospaikkoja olisi tarvittu runsaasti, mutta sosiaaliset syyt, kuten köyhyys ja huono-osaisuus määrittivät edelleen sen, kenelle vähäiset paikat annettiin. Hoito kunnallisissa laitoksissa oli edelleen maksutonta. Lastentarhapaikkojen lisäksi oli pulaa myös pätevistä työntekijöistä. (Hänninen&Valli 1986, 147-150.)

Sota-ajan poikkeukselliset olosuhteet ja tätä kautta kotien ongelmat, kuten köyhyys heijastuivat lapseen ja lastentarhatoimintaan. Lasten henkilökohtaiset vaikeudet olivat selvästi lisääntyneet ja lastentarhatoiminnan tuli osata vastata tähän tilanteeseen. Lasten poikkeavaa käytöstä pyrittiin huomioimaan ja heidän yksilöllisiä tarpeitaan korostamaan. Lastentarhoissa pyrittiin luomaan turvallinen ilmapiiri. Lastentarhatyön taustalla oli edelleen käsitys fröbeliläisestä pedagogiikasta, mutta samalla lapsi- ja kehityspsykologinen tutkimus tuotti uutta tietoa. Lastentarhanopettajan koulutuksessa lisättiin psykologian opetusta, joka mahdollisti lastentarhanopettajille paremmat valmiudet arvioida ja ymmärtää lasta yksilöllisesti. (Hänninen&Valli 1986, 169.)

3.4 Päivähoito 1960-luvulla

Voimakkaan teollistumisen myötä lasten päivähoidosta muodostui 1960-luvulla vaikea ongelma sekä lapsiperheille että yhteiskunnalle. Lasten päivähoitolaitokset pystyivät täyttämään vain noin 10 prosenttia päivähoidon tarpeesta. Nopeat toimenpiteet olivat tarpeellisia. Lastentarhoja ja –seimiä perustettiin ennätystahtia. Siitä huolimatta perhepäivähoito oli monille perheille ainoa ratkaisu tässä tilanteessa. Aluksi toimintaa ei kontrolloitu mitenkään, mutta pian myös perhepäivähoitoon saatiin mukaan ohjausta ja valvontaa. Myös seurakuntien päiväkerhotoiminta levisi näinä vuosina runsaasti. Lasten kotihoidontuki-kokeilu oli ratkaisu päivähoitopulaan varsinkin pienillä paikkakunnilla ja harvaanasutulla seudulla. (Hänninen&Valli 1986, 151-155.)

3.5 Laki lasten päivähoidosta

Suomessa lastentarhoissa ei ollut virallisesti hyväksytyjä valtakunnallisia kasvatustavoitteita, pedagogista toimintasuunnitelmaa tai sosiaaliministeriön antamia toiminnan sisältöä sääteleviä ohjeita ennen lasten päivähoidosta annetun lain voimaantuloa. 1930-luvulla sosiaaliministeriön laatimassa lastentarhoja koskevassa malliohjesäännössä määriteltiin väljästi lastentarhan toimintaa. Sen mukaan lastentarhan tulee tukea ja täydentää kotikasvatusta edistämällä lasten ruumiillista, henkistä ja siveellistä kehitystä. Tämä mahdollistuu järjestämällä lapsille toimintaa, joka huomioi heidän ikänsä ja kehitystasonsa. Suomalainen lastentarhatyö ei kuitenkaan ole ollut suunnitelmatonta. Lastentarhanopettajien koulutus on antanut työlle pedagogiset tavoitteet, sisällöt ja menetelmät. (Hänninen&Valli 1986, 171.)

Vuonna 1973 voimaan tullut laki lasten päivähoidosta määrittää tietyt reunaehdot päivähoidolle. Tässä laissa lasten päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana (Laki lasten päivähoidosta § 1). Laissa lasten päivähoidosta (36/1973) on määritelty ne tietyt minimivaatimukset, joiden tulee toteutua lapsen päivähoidossa.

Laki lasten päivähoitosta (36/1973) edellyttää kunnan järjestävän päivähoitoa siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa havaitaan olevan tarvetta (Laki lasten päivähoitosta § 11). Kunnan tehtävänä on siis järjestää hoitoa kaikille sitä tarvitseville lapsille. Subjektiivinen päivähoito-oikeus ulotettiin koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia vuonna 1996. Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on siis oikeus päivähoidon hoitoon. Hoitopaikan tulee myös olla lapsen kasvulle ja hoidolle sopiva, ja hoitoa tulee tarjota sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan (Laki lasten päivähoitosta § 2).

Laki määrittelee päivähoiton saatavuuden, mutta sillä on myös kasvatuksellisia velvoitteita. Päivähoidon tulee tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, ja näin ollen yhdessä perheen kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehittymistä. Päivähoidon tulee turvata lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet. Tämän lisäksi toiminnan tulee olla lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa ja kasvuympäristön tulee olla suotuisa ottaen huomioon lapsen yksilölliset lähtökohdat. Päivähoidon tulee huomioida lapsen ikä ja yksilölliset tarpeet ja sen mukaan pyrkiä edistämään lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä. Myös lapsen esteettistä, älyllistä ja eettistä sekä uskonnollista kasvatusta tulee tukea. (Laki lasten päivähoitosta § 2.)

Päivähoidon ammattilaiset ovat vastuussa vaativasta kasvatuksellisesta tehtävästä. Heidän tulee yhdessä vanhempien kanssa tukea ja edistää lapsen kehitystä. Arkisin lapsi viettää suurimman osan valvellaoloajastaan päiväkodissa, joten päiväkodin työntekijät kantavat merkittävän vastuun lapsen hyvinvoinnista ja kehittymisestä. Tämän takia on todella tärkeää, että laissa määritellyt tavoitteet elävät ja toteutuvat päiväkodin arjessa. (Lund & Soukankujan päiväkodin työryhmä 2003, 239.) Lasten päivähoitosta on säädetty myös erillisillä asetuksilla lasten päivähoitosta (239/1973).

3.6 Lain vaikutukset päivähoitoon

Päivähoidon voimakas laajentamistyö alkoi lain voimaan tulon jälkeen. Päiväkoteja perustettiin ja perhepäivähoitoa lisättiin. Päivähoitojärjestelmä kytkettiin nyt järjestelmän piiriin. Sen lisäksi, että päivähoitopaikkoja lisättiin, alettiin huomiota kiinnittää myös päivähoiton laadulliseen valvonta- ja kehittämistyöhön. Kasvatustavoitteiden

suunnittelu ja toiminnan sisällön kehittäminen edellyttivät jatkuvaa tutkimusta ja seuranta. Päivähoidosta alettiin kehittää hyvin organisoitua palvelujärjestelmää. (Hänninen & Valli 1986, 198.)

Päivähoitolain (1973) voimaan tulon jälkeen lastentarhat ja –seimet yhdistettiin päiväkodeiksi, jolloin käsite ”lastentarha” jäi historiaan. Suurin osa päivähoitopaikoista oli nyt kokopäiväisiä. Lastentarhanopettajia koulutettiin ja pyrittiin pääsemään irti ajattelusta, että päivähoito on huono-osaisuuden palvelua.

Päiväkotityössä 1970- luvun lopulla ja 1980- luvulla oli keskeistä tuokiokeskeisyys. Toiminta painottui noin 20-30 minuuttia kestäviin tuokioihin ja toiminta eteni viikkoaiheiden mukaan. (Kinos & Niiranen 2001, 67-70.) Päästäessä 1990-luvulle alettiin huomiota kiinnittää päiväkotitoiminnan liialliseen aikuiskeskeisyyteen. Aikuiset suunnittelivat ja ohjasivat lasten toimintaa ja pedagoginen suunnittelutyö kohdistui ensisijaisesti toimintatuokioihin. Vastakohtana aikuiskeskeiselle toiminnalle on alettu puhua lapsilähtöisyydestä tai lapsikeskeisyydestä. (Kinos & Niiranen 2001, 73-76.) Lapsikeskeisyys eli lapsen tarpeista lähtemisen pedagogiikka ei sinällään ole uusi asia, vaan sillä on pitkät perinteet. Kyseisen kasvatuskäsityksen ”isänä” pidetään ranskalaisesta Jean Jacques Rousseaut, joka esitti lapsikeskeisyyden perusajatukset teoksessaan *Émile* eli kasvatuksesta vuonna 1762. Suomessa kasvattajien kiinnostus lapsikeskeisiin työskentelytapoja kohtaan on kasvanut kuitenkin vasta 1980- luvun alkuvuosista lähtien. Lapsikeskeisyydessä oleellista on lapsen yksilöllinen huomioiminen ja lapsen ainutkertaisten tarpeiden ja kiinnostuksenkohteiden huomioiminen. (Hytönen 1997, 9-14.)

Yhteiskunnan muutokset ovat aina omalta osaltaan heijastuneet myös päivähoitoon. Taloudellinen lama vaikutti 1990-luvun alussa kuntien järjestämiin palveluihin ja sitä kautta lapsiperheiden elämään. Päivähoidon kustannuksia vähennettiin ja lapsiryhmiä suurennettiin. Edelleen kuntien välillä on eroja; on hyvinvoivia kuntia ja kuntia, jotka kamppailevat kyetäkseen täyttämään lain asettamat velvoitteet palvelujen järjestämiseksi. (Pihlaja 2004, 21-22.) Kuntien väliset erot aiheuttavat myös eroja päivähoiton laadussa.

3.7 Päivähoidon nykytila

Vuonna 1993 luovuttiin päiväkotiryhmien enimmäiskokojen määrittelystä ja laskentaperusteena alettiin käyttää lasten määrän suhdetta henkilökunnan määrään. Tämän vuoksi yli 3-vuotiaiden ryhmissä lapsimäärä kasvoi ainakin yhdellä lapsella ryhmää kohden. Tilanne alle kolmevuotiaiden ryhmissäkin on ongelmallinen. Hoitoon tuodaan edelleen 10 kuukauden ikäisiä lapsia, jotka tarvitsevat kahdet päiväunet ja aivan erityistä hoitoa ja huolenpitoa. Samalla heti, kun yksikin pienten lasten ryhmässä täyttää 3 vuotta, tulee ryhmää suurentaa suhdelukuasetusten mukaisesti. (Lounassalo 2001, 235-236.) Päivähoitoasetus määrittelee, että ryhmässä tulee olla vähintään yksi pätevä hoito- ja kasvatustavastuullinen aikuinen enintään seitsemää kokopäivähoidossa olevaa 3-vuotiasta kohden. Alle kolmivuotiaiden kohdalla tulee olla yksi pätevä hoito- ja kasvatustavastuullinen aikuinen enintään neljää lasta kohden. (Asetus lasten päivähoidosta § 6.)

Kunnat säästävät erityisesti avustavan henkilökunnan määrässä, koska heistä ei ole suhdelukuasetuksessa tarkempia määräyksiä. Sijaisten käyttöä on myös voimakkaasti rajoitettu, mikä tuo mukanaan omat ongelmansa, sillä työntekijöiden viikkotyöajat ovat lyhentyneet ja vuosilomat pidentyneet. Kustannussyistä pyritään perhepäivähoitoon sijoittamaan mahdollisimman paljon alle kolmivuotiaita lapsia, mikä tekee taas perhepäivähoitajan työstä raskasta. (Lounassalo 2001, 235-236.)

Päivähoitopaikan saavat lapset jouduttiin valitsemaan sosiaalisten syiden perusteella aina 1995 vuoteen saakka, vaikkakin monet kunnat pystyivät jo aikaisemmin tarjoamaan päivähoitoa kaikille sitä tarvitseville lapsille. Nykyään päivähoito on subjektiivinen oikeus. Tällöin palvelun saannin perustana on yksilön tarve hoidosta, ei hänen sosiaalinen asemansa. Julkiset palvelut ovat kuitenkin maksullisia ja ne on porrastettu käyttäjän tulojen mukaan. Pienituloisuus saattaa johtaa maksuista vapauttamiseen. Subjektiivisen oikeuden kautta universaalisuusperiaate toteutui laajasti päivähoitossa. Palvelun käyttämättömyydelle tarjottiin jopa vaihtoehdoksi kotihoidon tukea. Maassamme toteutettava päivähoitojärjestelmä kuuluu pohjoismaisen hyvinvointivaltion erityispiirteisiin eikä vastaavan laajuisia järjestelyjä ole esimerkiksi Keski- Euroopassa. (Lounassalo 2001, 237-238.)

4 ALLE KOLMIVUOTIAAN TARPEET PÄIVÄKODISSA

Silloin tällöin voi havaita puhuttavan siitä, missä on alle kolmivuotiaan lapsen paikka. Joidenkin mielestä näin pienten lasten paikka on ehdottomasti kotona äidin kanssa, toiset taas ajattelevat, että päivähoito pystyy tarjoamaan lapselle yhtä hyvää hoitoa. Osa vanhemmista laittaa pienen lapsensa mieluummin pieneen ja kodinomaiseen perhepäivähoitoryhmään, kun taas toiset ovat päiväkotihoidon kannalla. Kaikista näistä mielipiteistä huolimatta vanhemmat ovat usein tietynlaisen pakkoratkaisun edessä, sillä työn vuoksi heidän on usein laitettava lapset hoitoon.

Vielä 1960-luvulla elettiin yhden elättäjän perhemallissa ja valtaosa pienistä lapsista hoidettiin kotona (Lund & Soukankujan päiväkodin työryhmä 2003, 238). Nykyään kuitenkin elämme suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa noin puolet naisista käy työssä kodin ulkopuolella, ja tämän takia julkisilla päivähoitomuodoilla on maassamme pitkään ollut suuri merkitys (Karila, Kinos & Virtanen 2001, 14). Valtaosa suomalaisista naisista palaa työelämään lapsen ollessa noin vuoden ikäinen (Lund & Soukankujan päiväkodin työryhmä 2003, 238). Työssäkäynnin takia monet vanhemmat joutuvat laittamaan lapsensa päiväkotiin, vaikka haluaisivatkin olla lapsensa kanssa kotona mahdollisimman pitkään. Työelämä on muuttunut yhä vaativammaksi ja monet äidit varmaan pelkäävät jäävänsä jälkeen työelämän kehityksestä jos ovat kotona liian pitkään.

Helsingin Sanomissa (22.10.2007) ilmestyneessä artikkelissa todetaan, että pääkaupunkiseudulla lapsia laitetaan päivähoitoon yhä pienempinä, jopa puolivuotiaina. Päivähoidossa olevien alle kolmivuotiaiden lasten määrissä on viimeisen viiden vuoden aikana tapahtunut selvää kasvua pääkaupunkiseudulla. Esimerkiksi Vantaalla on päivähoitossa 41 prosenttia kaikista alle kolmevuotiaista lapsista, kun luku vielä viisi vuotta sitten oli 34 prosenttia. Kasvun syyksi nähdään se, että nuoret perheet ovat nykyään todella tiukoilla. Perheiden kalliit asunnot, kovat lainat ja vanhempien halu luoda uraa vievät pienten lasten vanhemmat nopeasti takaisin työelämään. (Ahola, 2007.)

Lapsen ensimmäisillä elinvuosilla on suuri merkitys koko lapsen myöhemmälle kehitykselle, joten ei ole lainkaan yhdentekevää, millaista hoitoa lapsi ensimmäisinä elinvuosinaan saa. Mitä pienemmistä lapsista on kyse, sitä konkreettisemmin lapsen tarpei-

den toteutuminen riippuu aikuisesta. Useat yleiset yli kolmivuotiaiden päivähoitokäytännöt ovat sopimattomia alle kolmivuotiaille. Pienillä lapsilla on aivan omanlaisensa tarpeet, eikä esimerkiksi pitkään paikallaan olo aamutuokiossa sovi heille. Päivähoidon toiminta tulisi räätälöidä pienten tarpeiden mukaan, eikä olettaa lasten sopeutuvan yleisiin käytäntöihin. (Siren-Tiusanen 2001, 15-16.)

4.1 Arjen säännöllisyyden ja perushoitotilanteiden merkitys

Alle kolmivuotiaat elävät vielä tässä ja nyt- maailmassa. He eivät pysty ennakoimaan tulevaa. Tämän vuoksi heitä hoitavien aikuisten tulee kyetä tarjoamaan näille pienille lapsille pysyvyyttä. Ympäristön tapahtumien toistuvuus, samana pysyvyys ja säännönmukaisuus tuovat lapselle turvallisuuden tunnetta. Alle kolmivuotiaiden kohdalla päivärhythmin selkeys onkin yksi avainasioista. (Siren- Tiusanen 2001, 22.)

Säännöllinen ja päivästä toiseen samana toistuva päivärhythmi tuo pienen lapsen elämään turvallisuutta (Siren- Tiusanen & Tiusanen 2001, 67). Päiväkodin arjessa perushoitotapahtumat rytmittävät arkea. Varsinkin alle kolmivuotiailla perustarpeet, kuten uni ja nälkä, säätelevät päivän kulkua. Ne ovat lapsen perustarpeita, jotka aikuisen tulee tyydyttää oikea-aikaisesti. Tämän vuoksi pienten lasten hoidossa avainasiana on mahdollistaa lapsen iän kannalta sopiva perusrhythmi arjessa. Erityisesti nukkumisen, ruokailun ja ulkoilun rytmien tulisi olla sellaiset, etteivät ne koettele liiaksi pienten lasten voimia. Lasten perustarpeisiin tulisi siis kyetä vastaamaan ajallaan, jotta he eivät rasittuisi liikaa. Näin ollen päivässä ei saa olla esimerkiksi liikaa odottelua, kuten pitkään paikallaan istumista, sillä alle kolmivuotiaat ovat lyhytjännitteisiä ja helposti väsyviä. (Siren- Tiusanen 2001, 25.)

Nukkuminen on alle 3-vuotiailla vielä hyvin tärkeää. Uni on lasten keskushermoston, oppimis- ja keskittymiskyvyn sekä elimistön immuunijärjestelmän huoltoa ja kunnossapitoa. Valveillaolajaksojen pituus ja päiväunien määrä on riippuvainen lapsen iästä ja keskushermoston kehittyneisyydestä. Tämän vuoksi pienen lapsen unirythmiin tulisi kyetä vastaamaan yksilöllisesti. Mitä pienemmistä lapsista on kyse, sitä haitallisempaa heille on, jos valveillaolovälit venyvät liian pitkiksi. Vähälle jäänyt uni näkyy lapsen käyt-

täytymisessä usein muun muassa pahantuulisuutena, energiattomuutena, levottomuutena sekä keskittymiskyvyn herpaantumisenä. Kasvattajien tulee mahdollistaa kaikille lapsille riittävä ja häiriötön uni. Pienimmille lapsille tulee taata esimerkiksi mahdollisuus kaksiin päiväuniin. Lapsen yksilöllisen unirytmien mahdollistaminen tuo haasteita työntekijöille, mutta on ehdoton edellytys pienten päiväkotiryhmässä. (Siren- Tiusanen & Tiusanen 2001, 79- 85.)

Säännöllisen päivärytmien ylläpitäminen ja perushoitotilanteiden oikea-aikainen toteuttaminen eivät aina suju itsestään selvästi ja ongelmattomasti. Lasten vanhempien työajat ovat epäsäännöllistyneet ja vuorotyö lisääntynyt. Tämä on muuttanut myös lasten päivähoitopäiviä. Lapset eivät saavukaan kaikki aamulla samaan aikaan hoitoon, vaan osa tulee esimerkiksi vasta iltapäivällä, kun vanhemmat menevät iltavuoroon töihin. Tämä vaikeuttaa perushoitotilanteiden, kuten nukkumisen ja syömisen ajoittamista. Myös suuret ryhmäkoot ja kiire vaikeuttavat perushoitotilanteiden sujumista. Myös tietyt ulkopuoliset palvelut, kuten ruokapalvelut tuovat oman haasteensa perushoitotilanteisiin. (Siren- Tiusanen & Tiusanen 2001, 67-68.)

Perushoito ei yksistään kuitenkaan riitä. Sen ohessa toteutetaan myös niin sanottua tunnetankkausta. Tällöin lapsi kohdataan yksilöllisesti, läheisesti ja henkilökohtaisesti ja lapsi pääsee tyydyttämään tarvettaan olla aikuisen lähellä. (Siren- Tiusanen & Tiusanen 2001, 69.) Heräämiset, pesut, vaipanvaihtotilanteet, pukemiset ynnä muut hoitotilanteet ovat lapselle aina tilanteita, joita ei olisi olemassa ilman toista ihmistä. Tämä tekee näistä tilanteista ennen kaikkea aikuisen ja lapsen tunnekylläisiä kohtaamisia, joissa on mukana vastavuoroista ja uutta luovaa yhdessäoloa. Tämä rakentaa lapsen perusturvallisuutta, tunnetta omasta minuudesta ja olemassaolosta, siitä, että lapsi kuuluu johonkin. Näiden tilanteiden toistuvuus ja jatkuvuus luovat pohjaa lapsen omaelämäkerralliselle muistille, jota lapsi ei vielä kykene kielellisesti ilmaisemaan. Se on kuitenkin lapsessa aistimuksina, tunteina, mielialoina ja tunnelmina. Lapsen omaa elämää koskeva muisti on välttämätön ihmisen psyykkiselle eheydelle. (Munter 2001, 36.)

Perushoitotilanteet ovat myös arvokkaita hetkiä itsenäisen toiminnan opettelun kannalta. Näissä tilanteissa toteutuvat alle kolmivuotiaille tärkeät kehityssuunnat, eli itsenäisten taitojen harjoittelu ja omatoimisuustaitojen oppiminen. Monet tärkeimmät taidot, kuten itsenäinen pukeminen ja syöminen rakentuvatkin arjen perushoitotilanteiden, kuten ruo-

kailun, peseytymisen, pukeutumisen ja ulkoilun yhteydessä. (Siren- Tiusanen & Tiusanen 2001, 69.)

4.2 Lapsen yksilöllisen huomioimisen merkitys

Kaikilla lapsilla on omanlaisensa tarpeet, kiinnostuksenkohteet ja toimintatavat. Lapset ovat myös temperamentiltaan erilaisia. Toiset ovat rajuja ja energisiä, kun taas toiset ovat hiljaisempia ja vetäytyvät mieluummin syrjään. Kasvattajan tulisi huomioida nämä erot ja tukea ja hoitaa lasta yksilöllisesti, vastaten juuri tämän lapsen tarpeisiin.

Alle kolmivuotiaiden päiväkotiryhmät ovat hyvin haasteellisia, sillä niissä on yleensä hyvinkin eri-ikäisiä ja eri kehitystasolla olevia lapsia. Ryhmässä voi olla lapsia vauvaikäisistä kolmivuotiaisiin asti, jolloin he ovat kehityksellisesti aivan eri tasolla. Tällöin lasten yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ja niihin vastaaminen on kasvattajille iso haaste. Lapset eivät välttämättä osaa vielä sanallisesti ilmaista itseään, jolloin lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista voidaan pitää haastavampana kuin yli kolmivuotiailla. Kasvattajan onkin osattava kuunnella ja tulkita lasten sanatonta viestintää. Tällöin pääpaino on tunteiden ja kehon kielessä. (Siren- Tiusanen & Tiusanen 2001, 65.)

Mitä pienemmistä lapsista on kyse, sitä yksilöllisemmästä tarpeiden huomioimisesta tulisi kasvatuksen lähteä. Kasvattajan pitäisi osata kohdata lapsi luontevasti ja hänellä tulee olla kyky ja herkkyys havaita lapsen perustavat tarpeet. Lapsen tarpeiden huomiotta jättämisellä aiheutetaan haittoja lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle. Välittävässä ympäristössä sen sijaan aikuisen syli on aina avoinna ja lapset saavat vapaasti ilmaista tarpeensa ja huolensa. Pienten on voitava käyttää niitä kommunikointikeinoja, jotka ovat siihen mennessä kehittyneet. Tämä tarkoittaa sitä, että itkukin on sallittua. (Siren- Tiusanen & Tiusanen 2001, 65-67.)

5 LAATU PÄIVÄKODIN ARJESSA?

Laatu on tämän päivän muotisana. Aluksi laadusta puhuttiin vain lähinnä kaupan ja tekniikan alalla, mutta nykyään se on laajennettu melkein kaikkialle, myös varhaiskasvatukseen. Kaikkea pyritään arvioimaan ja mittaamaan laadun näkökulmasta, mutta joidenkin asioiden laadukkuutta on vaikeampi arvioida kuin toisten.

5.1 Laadun määritelmiä

Laatu tutkimusaiheena on noussut tärkeäksi maailmanlaajuisesti varhaiskasvatuksen ja kehityspsykologian alueella 1980- 1990 luvuilla (Tauriainen 2000, 9). Eri tieteenaloilla on olemassa omat käsityksensä laadusta (Hujala ym. 1999, 54). Määritelmät ja tutkimukset laadusta ovat vaihdelleet myös eri aikakausien mukaan. Tähän on vaikuttanut muun muassa päivähoitossa tapahtunut kehitys.(Parrila 2004, 69.)

Laatu käsitteenä on laaja, monivivahteinen ja epäselvä. Laadusta puhuttaessa nousee yleensä esille se, kuka laatua määrittelee, ja usein korostetaan asiakasnäkökulmaa. Asiakastyytyväisyyttä on pidetty laadunmittarina erityisesti kaupan ja tekniikan alalla. (Hujala ym. 1999, 54-55.) Asiakastyytyväisyyttä ajatellen päivähoiton asiakkaina voidaan nähdä lapsen ja hänen perheensä lisäksi kaikki ne, joille käyttäjän lisäksi on tärkeää palveluiden laadukkuus. Tällöin mukaan voidaan ottaa päivähoiton henkilökunta, hallinto sekä yleisesti kaikki kansalaiset, joille päivähoitolla on jotain merkitystä. (Hujala&Parrila-Haapakoski 1998, 48.)

Laatuajattelu on nykyisin osa päiväkotien arkea. Päivähoiton laatua halutaan arvioida, jotta nähdään, täyttääkö toiminta siihen kohdistuvat odotukset. Laatua arvioimalla toivotaan pystyttävän kehittämään päivähoitoa. (Rinkinen 2002, 179-180.) Varhaiskasvatuksen laatua määriteltäessä tulee asiaa tarkastella laajasti eri näkökulmista. Varhaiskasvatuksen tutkimus ja teoria auttavat löytämään tiettyjä laatutekijöitä, joiden kautta var-

haiskasvatuksen laatua voidaan jäsentää. Teoria ja tutkimustieto luovat meille myös tietyn pohjan, jonka avulla voimme määritellä sitä, minkälaista varhaiskasvatuksen tulisi olla, jotta lapsi kasvaisi, kehittyisi ja oppisi parhaalla mahdollisella tavalla. Varhaiskasvatuksen laatua määrittelee myös laki lasten päivähoidosta, joka asettaa vaatimukset ja ohjeet sille, minkälaista varhaiskasvatuksen tulee minimissään olla. (Hujala ym. 1999, 55-56.) Laatu on hyvin subjektiivinen ja tilannesidonnainen kokemus. Laatu näytetään hieman erilaisena meistä jokaiselle ja nämä näkemykset vaihtelevat eri aikoina. Jokainen katselee ja arvioi laatua omien näkökulmiensa kautta. (Hujala ym. 1999, 56.)

5.2 Laadun arviointi ja mittaaminen päivähoidossa

Laatua tulee arvioida, jotta saadaan selville toteutuvatko varhaiskasvatukselle asetetut laatuvaatimukset ja laatutavoitteet. Laadun arviointi tulisi nähdä positiivisena, sillä parhaimmillaan sen avulla voidaan parantaa laatua ja esittää erilaisia mahdollisia vaihtoehtoja. Arvioinnin avulla päästään siis parempaan tulokseen. (Hujala ym. 1999, 64.)

Päivähoitolain mukaan jokaisella suomalaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus päivähoidon. Päivähoitolaki asettaa myös tavoitteita kasvatukselle. Laadun arvioinnin tehtävänä on pitää huolta siitä, että lain määrittämä varhaiskasvatusoikeus toteutuu sisällöltään tavoitteiden mukaisesti ja myös yhtä laadukkaana jokaiselle lapselle. Varhaiskasvatuksen yksi tehtävä on huolehtia siitä, että kaikki lapset saavat laadultaan parasta mahdollista päivähoidoa. (Hujala & Parrila- Haapakoski 1998, 49.)

5.2.1 Laadun arvioinnin menetelmiä päiväkodissa

On kehitelty monia laadun arvioinnin menetelmiä. Alun alkaen varhaiskasvatuksen laadun tutkiminen ja mittareiden kehittäminen ovat alkaneet USA:ssa. Nykyään kuitenkin myös eurooppalainen laatu tutkimus ja eurooppalaisten mittareiden laadinta on lisääntynyt. Laadun tutkimuksessa on pyrkimys kokonaisvaltaisempaan ja moninaisempaan laadun arviointiin kuin Yhdysvalloissa. (Hujala ym. 1999, 64.)

Yksi eniten käytettyjä laadunarviointimenetelmiä on amerikkalainen Early Childhood Environment Rating Scale, ECERS (ks. Harms & Clifford 1980). Vaikka se on alkujaan peräisin USA:sta, on sitä käytetty monessa maassa. Toimintaresurssien ja käytännön järjestelyjen arvioinnin kannalta se on kattava, mutta puutteita on tiedonkeruumenetelmissä. ECERS- mittari ei huomioi tarpeeksi vanhempien, lasten eikä hallinnon perspektiivejä, sitä, mikä heille on tärkeää päivähoiton laadussa. Toinen suosittu laadunarviointimenetelmä on Assessment Profile for Early Childhood Programs, PROFILE (ks. Abbot-Shim & Sibley 1987). ECERS- mittariin verrattuna se nostaa arvioinnissa esille hallinnon näkökulman, mutta jättää ECERS- mittarin tavoin vanhempien ja lasten oman näkökulman laadusta vähäiselle huomiolle. Sen sijaan LIS-YC- mittari (Leuven Involvement Scale for Young Children) (ks. Leuven... 1994) pyrkii laadun arvioinnissa huomioimaan juuri lasten oman näkökulman. Se arvioi myös pedagogisen prosessin laatua, eli sitä, miten kasvatus toteutuu käytännössä. Muihin mittareihin verrattuna LIS-YC on poikkeuksellinen, sillä se nostaa lapsen laadunarvioinnin keskiöön. Se korostaa lapsen kokemusta päivähoiton laadusta. (Hujala, Nivala, Parrila-Haapakoski & Puroila 1998, 200-202.)

Suomessa varhaiskasvatuksen laatua on tutkittu lähinnä yksittäisissä kunnissa. Pääasiallisesti se on ollut päivähoiton määrällistä mittaamista, jossa pääpaino on ollut luvuissa, kuten siinä, kuinka suuri täyttöprosentti on ollut, eli kuinka paljon lapsia on ollut hoidossa suhteessa aikuisiin. Työntekijöille, lapsille ja heidän vanhemmilleen on suunnattu myös kyselyjä. Tämä on toteutettu usein vanhemmille ja työntekijöille kohdistetuilla strukturoiduilla kysymyslomakkeilla ja tulokset on yleensä esitetty määrällisin osoittimin. (Hujala & Parrila-Haapakoski 1998, 51-52.) Nämä kyselyt antavat tärkeitä tietoja päivähoiton kehittämiseksi, mutta niiden lisäksi huomio arvioinnissa tulisi suunnata kasvatustilanteeseen ja sen toteutumiseen käytännön arjessa (Hujala ym. 1999, 67).

5.2.2 Päivähoiton laadun arviointi

Itsearviointi on yhteisön itsensä suorittamaa säännöllistä ja jatkuvaa laadun arviointia suhteessa asetettuihin laatukriteereihin. Lähtökohtana on, että ihminen itse kykenee ratkaisemaan toimintaympäristössään havaitsemiaan ongelmia. Itsearvioinnissa ovat mu-

kana päivähoitohenkilöstö, hallinto, lapset sekä vanhemmat. Itsearviointin tavoitteena on antaa kaikille jäsenille kokonaisvaltainen kuva varhaiskasvatusyksikön toiminnasta. Arvioija on myös itse osa arvioitavaa prosessia ja tämän vuoksi hänen voi olla vaikeaa ottaa etäisyyttä asiaan ja nähdä kaikkia kehittämistarpeita. (Hujala ym. 1999, 67.)

Vertaisarviointi painottuu henkilöstön keskinäiseen arviointiin. Tällöin vertaisarviointin voi suorittaa esimerkiksi saman päiväkodin eri osaston työntekijä, joka arvioi toisen osaston laatua. On myös mahdollista, että eri päiväkodeista tulevat työntekijät arvioivat vastavuoroisesti yksiköiden toimintaa. Vertaisarviointin ehdottomana edellytyksenä ovat luottamukselliset ja avoimet suhteet kaikkien arviointiin osallistuvien kesken. (Hujala ym. 1999, 67-68.) Ulkoisessa arvioinnissa joku ulkopuolinen henkilö arvioi yksikön toimintaa. Ulkopuolinen arvioija ei itse ole osana arvioitavaa toimintaa ja pystyy näin ollen arvioimaan sitä objektiivisemmin. Ulkopuolista arviointia voi käyttää myös täydentämään itsearviointia. (Hujala ym. 1999, 68.)

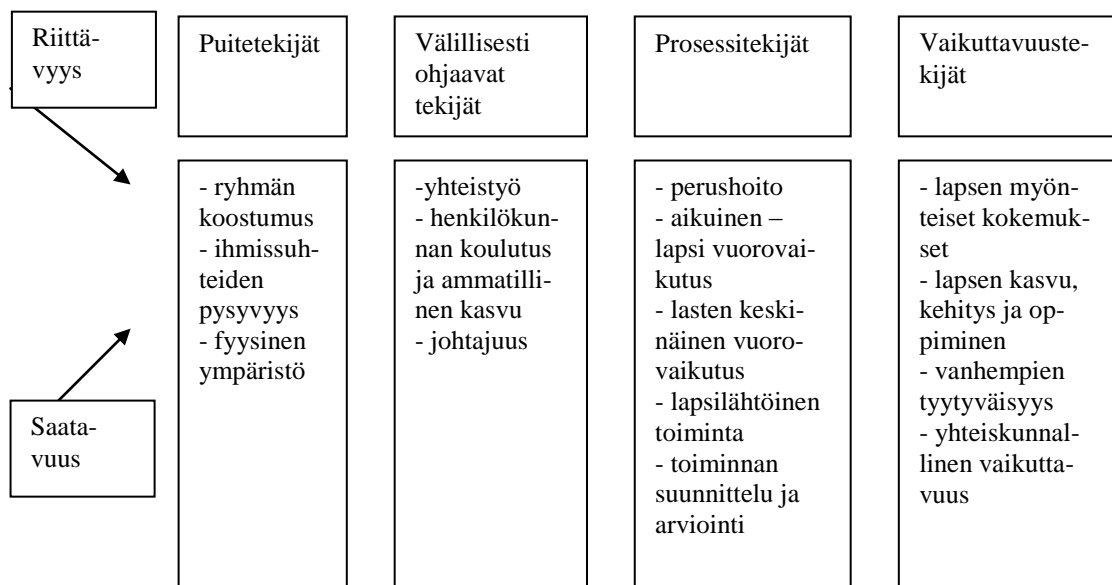
Monitahoarviointi ottaa huomioon kaikkien toimijatahojen näkökulmat arvioitaessa laatua. Monitahoarvioinnissa lähdetään liikkeelle siitä oletuksesta, että toiminta on tuloksellista silloin, kun se onnistuu tyydyttämään kaikkien toimijatahojen- lapset, vanhemmat, henkilöstö ja hallinto- tarpeet. Tällöin eri toimijaryhmät voivat antaa oman arvionsa siitä, miten hyvin arvioitava kohde toimii, ja miten sitä voitaisiin mahdollisesti kehittää. Muista käytössä olevista arviointimalleista se eroaa siten, että pelkkien tilastollisten lukujen lisäksi mukana on myös eri toimijoiden, kuten vanhempien ja työntekijöiden ilmaisemia arvolausekkeita. Arviointi ei näin ollen jää vain numeeriseksi, vaan kuvaa sanallisesti toiminnan laatua ja vaikuttavuutta. (Hujala ym. 1999, 68-69.)

Monitahoarviointin vahvuus on se, että siinä ei ole valmiiksi asetettuja arviointikriteereitä, vaan ne laaditaan kyseisen arviointikohteen tarpeita vastaaviksi. Jokaiseen päivähoitomuotoon, yksikköön ja kuntaan voidaan siis laatia omanlaisensa kriteeristö. Ongelmana monitahoarvioinnissa voidaan nähdä se, että jokaisen toimijaryhmän arvot ja asenteet määrittävät heidän näkemystään toiminnan laadusta. Eri toimijaryhmillä voi olla erilaisia näkemyksiä laadun arvioinnista ja niistä painopistealueista, joita arvioinnissa painotetaan. Arviointiprosessissa eri arvonäkökulmat on kuitenkin pyrittävä saattamaan mahdollisimman hyvin yhteen. Arviointiprosessin tulee alkaa yhteisten kriteeri-

en luomisella, jossa eri toimijoiden näkökulmat ja arvostukset otetaan huomioon. (Hujala ym. 1999, 69-70.)

6 VARHAISKASVATUKSEN LAATUTEKIJÖITÄ

Laadun arvioinnissa on välttämätöntä hahmottaa ne tekijät, joista laatu muodostuu. Laadun on oltava siis jollain tavalla mitattavissa. Hujala-Huttunen esitti vuonna 1995 Suomen tasolla ensimmäisen kattavan jäsenyyksen päivähoiton laadusta. (kuvio 1) Hänen mallinsa perustuu lähinnä kansainvälisten laatututkimusten analyysiin. Näiden pohjalta hän totesi, että päivähoiton laatua tarkasteltaessa voidaan erottaa neljä erilaista laatutekijää. Nämä laatutekijät ovat puitetekijät, välilliset tekijät, kasvatustekijät sekä vaikutustehtävät. Nämä tekijät muodostavat kokonaisuuden ja niiden ajatellaan olevan riippuvaisia toisistaan. Näiden laatutekijöiden pohjalta laatua voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti. (Hujala ym. 1999, 77.)

Kuvio 1. Päivähoiton laadunarviointimalli (Hujala ym. 1999.)

6.1 Päivähoidon saatavuus ja riittävyys

Päivähoidon palvelutasosta puhutaan silloin, kun tarkoitetaan sen saatavuutta ja riittävyyttä. Lasten päivähoidolla on katsottu olevan niin suuri sosiaalinen merkitys, että lainsäädäntöteitse on luotu periaatteet päivähoitopalveluiden tuottamiselle. Tästä kertoo alle kouluikäisten subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Suomessa päivähoitoa on siis saatavilla siinä määrin kuin tarve vaatii. Puhuttaessa saatavuudesta ja riittävydestä voidaan pätevästi osalta nostaa esiin niiden sisällöllinen puoli. Asiakkaan tulisi siis kokea palvelu sisällöllisesti riittäväksi. Tällöin ei kyse enää ole vain määrällisistä kysymyksistä vaan myös laadullisista. Tällöin saatavuus merkitsisi sitä, että perheet voivat valita heille sopivan päivähoitomuodon ja, että tämä palvelu on laadultaan riittävän hyvää. (Hujala ym. 1999, 80-85.)

6.2 Laadukkaan hoidon reunaehdot päiväkodissa

Laadukkaan hoidon reunaehdot muodostuvat niin sanotuista puitetekijöistä, joita ovat ryhmän koostumus, ihmissuhteiden pysyvyys ja fyysinen ympäristö. Ne antavat ikään kuin raamit kaikelle toiminnalle päiväkodissa. Yksistään nämä puitetekijät eivät vielä takaa laadullista päivähoitoa, mutta ovat kuitenkin laadukkaan hoidon edellytyksenä. Jollei puitetekijät ole kunnossa, on paljon vaikeampi lähteä rakentamaan laatua muilla osa-alueilla.

6.2.1 Fyysinen ympäristö

Fyysisellä ympäristöllä tarkoitetaan tässä päivähoitoyksikön sisä- ja ulkotiloja sekä välineitä ja materiaaleja. Päivähoidon tuleekin paitsi edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia myös vaalia lasten terveyttä ja turvallisuutta. Tämän vuoksi

päiväkodin ympäristö tulisi suunnitella ja rakentaa turvallisesti. Tämän lisäksi sen tulisi olla monipuolinen ja tarjota valinnanmahdollisuuksia. Hyvä ympäristö tarjoaa lapselle mahdollisuuden elämyksiin ja riittävään liikuntaan. Turvallisessa ja terveellisessä ympäristössä aikuisen kaikki huomio ei mene lasten käyttäytymisen kontrollointiin. (Hujala ym. 1999, 96.)

Laadukkaan kasvatusympäristön muotoutuminen alle kolmivuotiaiden päiväkotiryhmissä on henkilökunnan tietoisien työn tulosta. Henkilökunnalla on paljon vastuuta laadukkaan kasvatusympäristön luomisessa. Välineiden sijoittelulla henkilökunta pyrkii rakentamaan mahdollisimman toimivan ympäristön pienille toimijoille. Hyvä ympäristö mahdollistaa lapselle turvallisia ja kehitystä ja oppimista tukevia toiminnallisia kokemuksia. (Karila 2001, 282-284.)

6.2.2 Ryhmän koko

Ryhmäkoon ja aikuisten ja lasten määrän välisen suhdeluvun on tutkimuksissa todettu olevan yksi keskeinen hoidon laatuun vaikuttava tekijä. Aikuisten ja lasten välisellä suhdeluvulla tarkoitetaan sitä, että alle kolmivuotiaiden ryhmissä tulee olla yksi koulutettu aikuinen neljää lasta kohden ja yli kolmivuotiaiden kohdalla tulee seitsemää lasta kohden olla yksi koulutettu aikuinen. Suhdeluvun on todettu vaikuttavan erityisesti alle kolmivuotiaisiin lapsiin siten, että ryhmässä, jossa aikuisia oli vähemmän, lapset olivat useammin poissa toltaan ja apaattisia. Aikuiset myös käyttivät enemmän aikaa kurinpidollisiin toimiin. (Hujala ym. 1999, 87.)

Pienessä ryhmässä lapset ovat aktiivisempia toimijoita ja aikuiset osallistuvat lasten toimintaan pelkän valvomisen sijaan. Suuri lapsiryhmä vähentää lasten yksilöllistä huomioimista, joka on etenkin pienille lapsille erityisen tärkeää. Pienemmille lapsille suhde aikuiseen on erittäin tärkeä. (Hujala ym. 1999, 87-88.) Liian suuret ryhmät eivät mahdollista lapselle sosiaalisten taitojen opettelua. Työntekijöiden aika menee siihen, että yritetään välttyä onnettomuuksilta. Näin ollen ei ole tilaisuutta selvittää asioita ja mahdollisia ristiriitoja yhdessä lasten kanssa, vaikka kyky nähdä asioita toisen ihmisen

näkökulmasta on kuitenkin yksi vastuullisuuden kehittymisen edellytys. (Rinkinen 2002, 175-176.) Suurissa ryhmissä lapset altistuvat myös erityisen paljon sairasteluille. Etenkin alle 3-vuotiaat lapset ovat herkkiä saamaan hengitystieinfektioita ja niiden kautta välikorvatulehduksia. (Hujala ym. 1999, 89.)

Aikuisten ja lasten välinen suhdeluku 1:4 näyttää numerona hyvältä, mutta ei kuitenkaan kerro koko totuutta. Lasten päivähoitoajat ovat yleensä pitkiä, mikä korostaa saatavilla olevan aikuisen merkitystä. Päiväkodissa työntekijät eivät myöskään ole paikalla kaikki yhtäaikaan, vaan yleensä yksi tulee aamuvuoroon, yksi välivuoroon ja yksi iltavuoroon. Tällöin aikuisia on tarpeeksi suhteessa lasten määrään vain keskipäivällä. Ryhmäkokoja on suurentanut entisestään useimpien kuntien kielto palkata sijaisia sekä henkilöstön vähyys. Laadukas, lapsen yksilöllisyyden huomioiva hoito ja kasvatus kärsivät jos työntekijöitä on liian vähän. (Hujala ym. 1999, 89-90.)

6.2.3 Ihmissuhteiden pysyvyyden merkitys

Hoitosuhteen pysyvyys on toinen tärkeä laadullinen puitetekijä. Pysyvällä hoitosuhteella tarkoitetaan tässä sitä, että työntekijät eivät vaihdu jatkuvasti, vaan lapsella on mahdollisuus rakentaa pitkäaikainen suhde häntä hoitavaan aikuiseen. Hoitosuhteen pysyvyys mahdollistaa aikuisen ja lapsen toimivan vuorovaikutuksen ja sitä kautta rakentuvan kiintymyssuhteen. Hoitosuhteiden pysyvyys olisi erittäin tärkeää alle 3-vuotiaiden ryhmässä, sillä heidän kohdallaan korostuu hyvän ja turvallisen kiintymyssuhteen rakentumisen merkitys. Tutut hoitajat myös osaavat vastata paremmin pienen lapsen tarpeisiin, sillä he ovat oppineet ymmärtämään paremmin pienen lapsen kommunikointia. (Hujala ym. 1999, 94.)

Nykyajalle tyypilliset jatkuvasti vaihtuvat lyhytkestoiset ihmissuhteet ja monien hoitajien välissä oleminen ovat varsinkin alle kolmivuotiaiden kehitysvaiheessa kielteisenä nähtyjä asioita. Tällaiset vaihtuvat ihmissuhteet luovat lapsissa sisäistä epävarmuutta ja venyttävät liian paljon pienten lasten sopeutumiskykyä. Alle kolmivuotiaiden elämän tulisi rakentua mahdollisimman kiinteäksi ja ehyeksi kokonaisuudeksi. (Siren- Tiusanen 2001, 22.)

6.3 Päivähoidon laatua ohjaavat tekijät

Edellä mainittujen laadullisen päivähoidon reunaehtojen lisäksi voidaan puhua päivähoidon laatua välillisesti ohjaavista tekijöistä. Nimensä mukaisesti ne vaikuttavat välillisesti päivähoidon laatuun, mutta eivät kuitenkaan itsessään takaa laadukasta varhaiskasvatusta. Välillisesti ohjaavia tekijöitä ovat henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö, yhteistyö muiden tahojen kanssa, henkilökunnan keskinäinen yhteistyö ja hyvinvointi, henkilökunnan koulutus ja ammatillinen kasvu sekä johtajuus.

6.3.1 Henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö

Yhteistyön taustalla on ajatus lapsen ja perheen kokonaisvaltaisesta huomioimisesta. Sen sijaan, että keskityttäisiin pelkästään lapsen kasvatukseen, otetaan huomioon koko lapsen kasvuympäristö. Tällä tavalla turvataan kasvatuksellinen jatkuvuus päivähoidon ja kodin välillä. Tämä edesauttaa lapsen kasvua, kehittymistä ja oppimista. (Hujala ym. 1999, 99.)

Päivähoidon yhtenä tehtävänä on auttaa ja tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Työntekijöiden on yhteistyössä vanhempien kanssa huomioitava perheiden erilaisuus ja erilaiset tarpeet. Työntekijältä tulee löytyä joustavuutta yhteistyössä vanhempien kanssa. Parhaiten yhteistyön voima konkretisoituu silloin, kun kuunnellaan perheen omia määrittelyjä tilanteestaan ja arvostetaan vanhempia oman lapsensa asiantuntijoina. (Hujala ym. 1999, 100-102.) Vanhemmilla on kuitenkin ensisijainen vastuu lastensa kasvatuksesta, joten heidän toiveiden ja mielipiteiden huomioiminen on tärkeää päiväkodissa (Rinkinen 2002, 177). Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa omaa lastaan koskevaan päätöksentekoon, toiminnan suunnitteluun, arviointiin sekä toteutukseen (Hujala ym. 1999, 102).

6.3.2 Yhteistyö päiväkodin ulkopuolisten osapuolten kanssa

Laadukas varhaiskasvatus edellyttää yhteistyötä vanhempien, mutta myös muiden osapuolten kanssa. Kun lapsen kasvuympäristöä mietitään kokonaisvaltaisesti, täytyy huomioon ottaa koko lapsen kasvuympäristö. Lapsi on osa yhteiskuntaa ja koko lapsen toimintaympäristö vaikuttaa lapseen ja kasvatukseen. (Hujala ym. 1999, 106.)

Päivähoidon työntekijöiden tulisi turvata tietty jatkuvuus lapsen eri kasvuympäristöjen välillä. Esimerkiksi lapsen siirtyminen päivähoidosta kouluun on suuri askel, joka edellyttää päivähoidon ja koulun yhteistyötä. Lapsesta; hänen taidoistaan, mieltymyksistään ja kiinnostuksenkohteistaan voidaan koota kansio, joka toimii hyvänä yhteistyön välineenä ja helpottaa siirtymisprosessia. Kansio tuo kasvattajan tietoon tärkeitä asioita lapsesta, hänen kasvustaan, kehityksestään ja oppimisestaan. (Hujala ym. 1999, 106.) Alle kolmivuotiaiden kohdalla yhteistyötahoja päiväkodin ulkopuolella voivat olla esimerkiksi neuvola ja lastensuojelu.

6.3.3 Henkilökunnan keskinäinen yhteistyö ja työhyvinvointi

Henkilökunnan keskinäinen yhteistyö ja hyvinvointi vaikuttavat välillisesti varhaiskasvatuksen laatuun. Jokaisen työntekijän tulisi olla tietoinen niistä arvoista ja toimintatavoista, joita työyhteisössä noudatetaan. Henkilökunnan pitäisi yhdessä sopia kasvatustavoitteista ja sitoutua noudattamaan niitä. Tällainen toimiva yhteistyö mahdollistuu avoimen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kautta. (Hujala ym. 1999, 111.)

Henkilökunnan keskinäisen yhteistyön lisäksi myös työntekijöiden työhyvinvointi vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Motivoitunut ja hyvin jaksava työntekijä luonnollisesti pystyy antamaan itsestään paljon enemmän lapsille. (Hujala ym. 1999, 111.) Kiireinen ja kätttyisä työntekijä vaikuttaa epäsuotuisasti päivähoidon laatuun. Kiireen tunnetta tai ärtyneisyyttä voivat ylläpitää työssä viihtymättömyys tai työssä uupuminen. Ylirasittunut työntekijä ei välttämättä pysty olemaan lapsen kanssa psyykkisesti läsnä tarkkaavaisuutta vaativassa vuorovaikutustilanteessa. Työntekijöiden hyvinvointia ja

motivoitumista omaan työhönsä tulisikin aika ajoin mitata. Hyvinvoiva työntekijä kykenee olemaan laadukkaalla ja vastavuoroisella tavalla kontaktissa lapseen ja edesauttaa näin omalta osaltaan laadukkaaseen varhaiskasvatukseen rakentumista. (Keskinen 2003, 224-225.)

6.3.4 Henkilökunnan koulutus ja ammatillinen kasvu

Varhaiskasvatukseen henkilöstön kouluttaminen vaikuttaa varhaiskasvatukseen laatuun. Tämän vuoksi on hyvä, että työntekijöillä on oikeus ja mahdollisuus saada tarvittaessa koulutusta työn ohessa. Laadullisen hoidon toteutuminen edellyttää myös sitä, että työntekijät seuraavat ammattialansa ajankohtaista tietoa ja tukimusta ja päivittävät omaa osaamistaan tätä kautta. (Hujala ym. 1999, 116-117.)

Päivähoidon työntekijät ovat yleensä aktiivisia ja seuraavat tarkasti aikaansa. Heillä on korkea työmotivaatio ja he haluavat kehittää omaa työtänsä. (Rinkinen 2002, 180.) Ammatillisen kasvun ylläpitäminen lähteekin ihmisen omasta halusta kehittyä ja ylläpitää omia taitojaan.

6.4 Kasvatusprosessin laatuun vaikuttavat tekijät

Aikaisemmin mainitut puitetekijät ja välilliset tekijät vaikuttavat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja ovat edellytyksenä sille. Ne eivät kuitenkaan takaa laadukasta varhaiskasvatusta. Puitetekijät ja välilliset tekijät muodostavat tietynlaiset reunaehdot laadulliselle hoidolle varhaiskasvatuksessa. Ne ovat helposti mitattavissa ja niillä on todettu olevan vaikutuksia päivähoidon laatuun. (Hujala ym. 1999, 128.)

Vasta itse kasvatusprosessiin vaikuttavat tekijät määrittävät sen, millaista laatu varhaiskasvatuksessa on. Tällöin huomio on itse kasvatusprosessin laadussa. Vaikka päiväkodin puitetekijät olisivat laadukkaita, voi päivähoitoyksikkö kasvatusprosessin näkökul-

masta määrittyä huonolaatuiseksi. Tämän vuoksi jokapäiväisessä arjessa tapahtuvalla kasvatuksella on suuri rooli laadullisessa varhaiskasvatuksessa. (Hujala ym. 1999, 128.)

6.4.1 Lapsen perushoito

Lapsen fyysinen hyvinvointi on yksi tärkeä laadun tekijä päivähoidossa. Perushoidosta huolehtiminen on fyysisen hyvinvoinnin oleellinen edellytys. Perushoito on osa jokapäiväistä kasvatusta ja sisältyy kaikkeen päiväkodin toimintaan. Perushoitoon luetaan kuuluvaksi terveellinen ravitsemus, riittävä uni ja lepo, liikunta, ulkoilusta, henkilökohtaisesta hygieniasta ja puhtaudesta sekä tarkoituksenmukaisesta vaatetuksesta huolehtiminen. (Hujala ym. 1999, 129.)

Fyysisestä hyvinvoinnista huolehtiminen on pohjana lapsen myös psyykkiselle hyvinvoinnille. Perushoitotilanteiden tulisi olla kiireettömiä, ja niiden tulisi mahdollistaa lapsen yksilöllinen huomioiminen. Perushoito tulisi aina suunnitella ja toteuttaa lähtien liikkeelle lapsen hyvinvoinnista ja edusta. (Hujala ym. 1999, 128-132.)

6.4.2 Aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksen tärkeys

Laadukkaan vuorovaikutuksen yhtenä edellytyksenä on työntekijän aito kiinnostus lasta kohtaan. Tämän lisäksi tarvitaan myös lapsen kehitykseen ja kasvatukseen liittyvää osaamista. Karila (2001) korostaakin laadukkaassa vuorovaikutuksessa myös kasvattajalta vaadittavia teoreettisia tietoja. Kasvattajalla tulee siis olla riittävästi ajanmukaista tietoa lapsen kehitysvaiheista. Se, että toiminta alle kolmivuotiaiden kanssa rakentuu suurelta osin ”tässä ja nyt”- tilanteista, vaatii kasvattajalta lisäksi erityistä ammattitaitoa ja herkkyyttä tulkita lapsen tarpeita. (Karila 2001, 284-286.)

Toimiva vuorovaikutus aikuisen ja lapsen kesken on pohjana lapsen myönteiselle kehitykselle. Se, miten aikuinen suhtautuu lapseen, mitä kasvatustapojen hän käyttää ja miten hän toimii lasten kanssa, luovat pitkälti lapsen arkipäivän psyykkistä ja toiminnal-

lista perustaa. Aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa tunteiden osoittaminen, kommunikaatio ja herkkyys reagoida lapsen tunteisiin vahvistavat lapsen persoonallisuuden myönteistä kehitystä. Tätä kautta lapselle rakentuu positiivinen kiintymys häntä hoitavaan aikuiseen, jonka turvin hän tutkii ympäristöönsä ja oppii tätä kautta. (Hujala ym. 1999, 133.) Jos lapsi kokee tulevansa hyväksytyksi ja saa emotionaalista tukea ja turvaa, hän rohkenee myös luottaa aikuiseen ja uskoutua tälle asioissaan. Lapsen käsitys omasta itsestään hyvänä ja kelpaavana voimistuu. Tämä vapauttaa lapsen toimimaan ja toteuttamaan itseään. (Rinkinen 2002, 171.)

Puutteet lapsen varhaisissa vuorovaikutussuhteissa voivat johtaa sosiaalisten taitojen puuttumiseen tai heikkoon kehitykseen. Aikuisen välinpitämätön tai hyljeksivä asenne voi johtaa ongelmiin sosiaalisissa suhteissa. Mitä paremmin hoitaja tuntee lapsen, sitä herkempi hän on lapsen tarpeille, ja sitä toimivampaa on heidän vuorovaikutuksensa. (Hujala ym. 1999, 133-134.) Päiväkodin työntekijöillä tulisi olla mahdollisuus tarjota lapselle ainakin yksi välittävä ja lapsen tarpeet huomioon ottava aikuinen.

6.4.3 Lasten keskinäinen vuorovaikutus

Pienen lapsen, jolla tässä tarkoitetaan alle kolmevuotiasta, psyykkisen kehityksen keskeisimmät prosessit saavat alkunsa läheisimmissä aikuissuhteissa. Tämän vuoksi pienten lasten kehityksessä on usein korostettu aikuisen, yleensä äidin vahvaa roolia. Lapsilla on kuitenkin jo pienestä pitäen oma vertaissuhteiden maailma, joka rakentuu toisista lapsista. Ystävyysuhteiden rakentaminen alkaa jo vuoden vanhasta lähtien. Lasten toimintaympäristön tulisikin jo alle kolmivuotiaiden ryhmissä kokonaisuudessaan mahdollistaa lasten väliset suhteet. (Munter 2001, 93-111.)

Lasten keskinäisellä vuorovaikutuksella on vaikutusta päivähoidon laatuun. Toimimalla toisten lasten kanssa he oppivat tärkeitä sosiaalisia taitoja. Nämä taidot toimivat perustana lapsen myöhemmille sosiaalisille suhteille. Sosiaalisten suhteiden lisäksi lasten keskinäinen vuorovaikutus vaikuttaa myös lasten ajattelun kehittymiseen. Vertaisryhmällä on tärkeä merkitys lapsen oppimisen kannalta. (Hujala ym. 1999, 138-139.)

Leikillä on suuri merkitys päiväkodin arjessa. Leikkimällä keskenään lapset keräävät tärkeää konkreettista tietoa ja kokemusta ympäristöstään yhdessä ja rakentavat ystävyyssuhteita. Aikuisten tehtävänä on taata leikille sopiva ympäristö ja mahdollistaa lasten keskinäinen leikkiminen. Aikuisen pitää herkästi tunnistaa, milloin häntä tarvitaan eri tilanteisiin. (Hujala ym. 1999, 139-142.)

Toimimalla toisten lasten kanssa lapsi saa mahdollisuuden opetella sosiaalisia taitoja. Niiden hankkiminen ei tapahdu hetkessä eikä itsestään. Lapsen täytyy saada itse kokea, pohtia ja katsella erilaisia toimintamalleja ja selvittää asioita muiden lasten kanssa. Tarvittaessa hänen täytyy myös saada tukea ja apua aikuisilta. Elämällä ja kokemalla itse ihmissuhteiden iloja ja pettymyksiä lapsi kartuttaa sosiaalisia taitojaan. (Rinkinen 2002,175.)

6.4.4 Lapsilähtöinen toiminta osana laadukasta hoitoa

Lapsilähtöisyyden taustalla on ajatus lapsesta yksilöllisenä ja ainutkertaisena ihmisenä. Kaikkien lasten yksilöllisyyttä ja tasa-arvoa tulisi kunnioittaa, mikä tarkoittaa sitä, että jokainen lapsi tulee hyväksytyksi juuri sellaisena kuin hän on. Kasvattajan ei tule asettaa lasta minkäänlaiseen valmiiksi määriteltyyn muottiin, vaan kasvattajan tulee kohdella lasta huomioiden hänen ainutkertaiset tarpeensa ja kiinnostuksenkohteensa. (Hytönen 1997, 14.) Tämän lisäksi aikuisen tulee kuitenkin asettaa lapselle rajat, jotka tuovat lapselle turvallisuuden tunteen.

Lapsilähtöisen toiminnan tulee olla mukana lapselle merkityksellisissä arkipäivän tilanteissa ja toiminnoissa sekä leikissä. Lapsilähtöisessä toiminnassa on huomioitava lapsen yksilöllisyys, kulttuuritausta, vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet. Lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu, kun hänelle tarjotaan sopivan haasteellisia oppimistilanteita ja sitä kautta onnistumisen kokemuksia. (Hujala ym. 1999, 146-147.)

6.4.5 Toiminnan suunnittelu ja arviointi

Varhaiskasvattajilla tulisi työssään olla selkeät kasvatukselliset suunnitelmat ja tavoitteet, joita kohti edetään. Suunnitelmat tulee tehdä lapsille sekä ryhmä- että yksilökohtaisesti. Päiväkodeissa on yhteinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka luo perustan kaikelle päiväkodissa tapahtuvalle toiminnalle. Tämän lisäksi jokaiselle lapselle tehdään henkilökohtainen suunnitelma, jolla mahdollistetaan lapsen kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen. Vanhemmat ja lapset tulee ottaa mukaan suunnitteluun ja toiminnan tulee vastata lapsen iän ja kehitystason mukaisia tarpeita ja kiinnostuksen kohteita. (Hujala ym. 1999, 148-153.)

Varhaiskasvatussuunnitelma toimii päiväkodin toiminnan suunnittelun ja arvioinnin pohjana. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimii valtakunnallisen varhaiskasvatuksen ohjauksen välineenä. Sen pohjana ovat valtioneuvoston periaatepäätöksenä 28.2.2002 hyväksymät varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset. Ne sisältävät varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 7-8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi yhdenmukaistamalla toiminnan järjestämisen perusteita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta kunta laatii omat linjauksensa, jotka otetaan huomioon varhaiskasvatussuunnitelmia laadittaessa. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 7-8.)

Lapselle laaditaan yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa pyritään huomioimaan lapsen yksilöllisyys ja vanhempien näkemys toiminnan järjestämisessä. Suunnitelma ottaa huomioon lapsen omat kokemukset, hänen tämän hetken tarpeensa ja tulevaisuuden näkymät, lapsen mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja lapsen yksilölliset tuen ja ohjauksen tarpeet. Vanhempien kanssa keskusteltaessa kiinnitetään erityistä huomiota lapsen kehitystä vahvistaviin myönteisiin puoliin. Yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma mahdollistaa sen, että

koko henkilöstö voi toimia johdonmukaisesti ja lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan jatkuvasti sekä henkilöstön että vanhempien kanssa. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 32-33.)

Päiväkodin toiminnan suunnitelmallisuus takaa sen, että lapsen kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen pyritään varmistamaan. On olemassa siis tavoitteet, joita kohti edetään ja näiden tavoitteiden toteutumista myös arvioidaan. Suunnitelmallinen toiminta on edellytyksenä laadulliselle varhaiskasvatukselle.

6.5 Päivähoidon vaikuttavuuden arviointia

Päivähoidon vaikuttavuustekijöillä tarkoitetaan niitä asioita, mitä päivähoito saa aikaan joko asiakkaissaan tai toimintaympäristössään. Vaikuttavuutta arvioitaessa voidaan asiaa katsoa lasten, vanhempien ja yhteiskunnan näkökulmasta. Palveluilta odotetaan, että ne lisäävät kuntalaisten hyvinvointia. Päivähoito on yhteiskunnassamme tärkeä hyvinvointipalvelu, joka määrittää sekä lasten että aikuisten elämänlaatua. Päivähoito on yhteiskunnallinen palvelu, johon suunnataan kunnan resursseja, joten päivähoidon vaikuttavuuden arviointi on tärkeää myös taloudellisista syistä. Siltä edellytetään vaikuttavuutta. (Hujala ym. 1999, 155.) Edellä esitetyt puite-, välilliset- ja prosessitekijät antavat sisällön vaikuttavuuden arviointiin. Vaikuttavuutta arvioitaessa huomion alla on itse asiassa kaikki ne tekijät, joista laadukas päivähoito muodostuu. Mitä paremmin nämä vaatimukset ja tavoitteet toteutuvat sitä myönteisempiä päivähoidon vaikutusten ajatellaan olevan. (Hujala ym. 1999, 156.)

6.5.1 Lapsen myönteisten kokemusten tärkeys

Tyytyväinen ja onnellinen lapsi kehittyy ja oppii parhaiten. Lapsen tulisikin kokea saavansa päivähoidossa näitä myönteisiä kokemuksia. Hänen tulisi kokea olevansa hyväksytty ja voivansa ilmaista tunteitaan. Lapsen tulisi kokea olonsa turvalliseksi ja kokea toiminta itselleen mielekkäänä. (Hujala ym. 1999, 156-157.)

Lasten oma näkökulma heidän päivähoitokasvatuksensa suhteen on jäänyt vähälle huomiolle, sillä heidän omia kokemuksiaan päivähoidosta on tutkittu varsin vähän (Hujala ym. 1999, 156). Monet sellaisetkin tutkimukset, jotka ovat pyrkineet tavoittelemaan lapsen näkökulmaa, ovat viime kädessä päätyneet siihen, mikä varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden mielestä on lapselle tärkeää (Tauriainen 2000, 52). Tauriaisen tutkimuksessa (2000, 196) henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatuksityksistä päiväkodin integroidussa erityisryhmässä tuotiin esille myös lasten näkökulma laadusta. Lapset kokivat itselleen tärkeinä sellaiset toiminnot, joissa he saivat yhdessä valitsemiensa kaverien kanssa toimia itseohjautuvasti ja toteuttaa omia suunnitelmiaan. Tällöin aikuiset eivät olleet ohjaamassa ja kontrolloimassa tilannetta. Lapset pitivät tärkeänä myös yksilöllisyyden huomioimista perushoitotilanteissa. Epämieluisia lapsille olivat tilanteet, joissa lasten piti vain istua ja kuunnella.

Jotta voidaan puhua laadullisesta hoidosta päiväkodissa, tulisi lapsen saada siellä tukea yksilölliselle kasvulleen, kehitykselleen ja oppimiselleen. Lapsen tulisi saada päivähoitossa myönteisiä oppimiskokemuksia. Päivähoidon tulisi myös edistää lapsen elinikäisen oppimisen prosessia. (Hujala ym. 1999, 161.)

6.5.2 Vanhempien tyytyväisyys päivähoitoon

Vanhempien näkemykset on viime vuosina otettu kasvavassa määrin huomioon arvioitaessa päivähoitolaatua (Hujala ym. 1999, 162). Tauriainen (2000, 196) totesi tutkimuksessaan vanhemmille tärkeiksi asioiksi lapsensa yksilöllisen huomioon ottamisen, viihtymisen, sosiaaliset suhteet sekä oppimisen ja kehittymisen. Vanhemmat pitivät myös kavereiden saamista keskeisenä asiana. Tämän lisäksi vanhemmille oli tärkeää se, miten vanhemmat kohdataan, millaista toimintaa ja tietoa heille tarjotaan ja miten heidän mielipiteitään kuunnellaan.

7 AIKAISEMPIA SELVITYKSIÄ PÄIVÄHOIDON LAADUSTA

Lapsen ensimmäisten elinvuosien merkitys myöhemmälle kehitykselle on tiedostettu jo pitkään. Varhaiskasvatukseen liittyvä tutkimus on ollut runsasta ja voisi sanoa, että tiedämme lapsuudesta nyt enemmän kuin koskaan. Edelleen kuitenkin alle kolmivuotiaita koskeva tutkimus on ollut melko vähäistä. On kuitenkin saatu uutta tietoa muun muassa alle kolmivuotiaiden arkipäivän järjestymisestä päiväkodissa (Siren- Tiusanen 2001, 15-34) ja siitä, mitä lapselle merkitsee päivähoitoon siirtyminen (Munter 2001, 35-64).

Tauriainen (2000) on tutkinut varhaiskasvatusta laadun näkökulmasta. Syksyllä 1994 käynnistettiin koko päivähoitotoimessa laaja laadun kehittämisprojekti, jossa päiväkodit ja perhepäivähoitoalueet lähtivät kehittämään ja määrittelemään laatua kukin valitsemallaan toiminnan osa-alueella. Samassa yhteydessä Tauriainen käynnisti oman tutkimuksensa, jossa oli mukana yksi integroitu erityisryhmä. Tutkimuksessa selvitettiin henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatuksityksiä päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Henkilökunnan laatuksityksissä painottuivat lapsen hyvinvointi, viihtyminen, yksilöllisyys, monipuolinen ikä- ja kehitystasoinen toiminta, hyväksyminen ja ryhmään kuuluminen. Arjen sujumisen kannalta etusijalla olivat henkilökunnan mielestä perushoitotilanteiden joustava eteneminen sekä henkilökunnan ja lasten välisen vuorovaikutuksen myönteisyys ja elämyksellisyys.

Pellinen (2003) on selvittänyt pro gradu- tutkielmassaan pienten lasten päiväkodissa luomia hoitajakiintymyssuhteita ja hoitajakiintymyksen, jolla tarkoitetaan lapsen kiintymistä hoitajaansa, yhteyttä lasten toimintaan ja kehitykseen. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää hoitajakiintymyksen, sosiaalisen käytöksen ja hoidon laadun välisiä yhteyksiä. Tutkimus oli osa laajempaa Kengu- Ru-projektia ja tutkimukseen osallistui kyseiseen projektiin osallistuvien päiväkotien lapsia. Mukana oli 120 lasta, jotka olivat iältään 12-42 kuukautta. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että pienillä lapsilla turvallinen hoitajakiintymys ja korkealaatuinen hoito ovat yhteydessä runsaaseen yksinäiseen käytökseen ja turvallinen hoitajakiintymys on yhteydessä vähäiseen negatiiviseen käytökseen omahoitajaansa kohtaan. Korkeampilaatuisella hoitoympäristöllä todettiin myös

olevan yhteys lasten turvallisempaan hoitajakiintymykseen. Hoidon laadulla todettiin siis olevan yhteys hoitajakiintymykseen.

Päivähoidon laadusta on tehty useita selvityksiä ja kyselyitä. Esimerkiksi vanhempainliiton verkkosivuilla oli avoinna vanhemmille suunnattu kysely 20.09.- 20.10. 2006. Kyselyssä selvitettiin vanhempien näkemyksiä laadukkaasta päivähoidosta. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 1 356 vanhempaa, joista 45 prosenttia piti päiväkotiryhmien kokoa liian suurena. Henkilökunnan vähäisyyden nähtiin vaikuttavan negatiivisesti lasten turvallisuuden valvomiseen, lasten yksilölliseen huomioimiseen ja pedagogiseen toimintaan. Päiväkotihenkilökunnan pysyvyys nostettiin myös yhdeksi laadukkaan päivähoiton edellytykseksi. Vanhempien mielestä päivähoiton nykytila on pääosin tyydyttävä, mutta kehittämistarpeitakin löytyy. Ryhmäkokoja tulisi pienentää, henkilökuntaa tulisi palkata riittävästi ja tulisi käyttää vakinaisia sijaisia. (Laaksola 2006, 21.)

Terveysten ja sosiaalihuoltoalan ammattijärjestön (Tehyn) päivähoitokysely lähetettiin tuhannelle päivähoitossa työskentelevälle tehyläiselle helmikuussa 2006. Kyselyssä selvitettiin aikuisten ja lasten suhdelukua, varhaiskasvatuksen onnistumista ja päiväkotien turvallisuutta. Kyselyn vastausprosentti oli 41. Selvityksen mukaan varhaiskasvatus sujuu hyvin liian suurista lapsiryhmistä huolimatta. Vastausten mukaan parhaiten toteutuvat lasten leikki, tapa- ja siisteyskasvatus, yhteistoiminta vanhempien kanssa sekä turvallisuus. Huonoiten sujuivat retket ja vierailut, työn suunnittelu ja kehittäminen sekä perushoitotilanteiden kiireettömyys, jotka noin 40 prosenttia arvioi huonosti toteutuviksi. (Hankonen 2006, 14-17.)

8 LAADUN MÄÄRITELMIÄ PORIN PÄIVÄKODEISSA

Porin kaupungin sosiaalitoimen päivähoiton laatukäsikirja on esitelty sosiaalilautakunnalle vuonna 2006. Se on tarkoitettu päivähoiton henkilöstölle, asiakkaille, yhteistyötaidoille sekä kaikille niille, jotka ovat kiinnostuneita päivähoitosta ja sen kehittämisestä.

Laatukäsikirja kuvaa Porin kaupungin päivähoiton tämänhetkistä toimintaa ja tavoitetta. (Porin kaupungin sosiaalitoimen päivähoiton laatukäsikirja 2006, 3.)

Laatutyöllä pyritään kehittämään käytäntöjä, tuottamaan innovaatioita ja parantamaan päivähoiton nykytilaa. Jokainen päivähoiton toimintayksikkö on erilainen sekä kooltaan että toimintaympäristöltään. Päivähoiton laatutyön tarkoituksena on kuitenkin pyrkiä samantasoiseen laatuun. Laatukäsikirjan on tarkoitus toimia yleisasiakirjana, jonka lisäksi jokaisella päiväkodilla ja perhepäivähoidolla on omat laatukäsikirjansa. (Porin kaupungin sosiaalitoimen päivähoiton laatukäsikirja 2006, 3.)

Päivähoiton laatutekijöistä painotetaan varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välistä yhteistyötä, hyvää perushoitoa, koulutettua ja riittävää henkilökuntaa, toimivaa ympäristöä sekä suunnitelmallista toimintaa. Tämän lisäksi yhteistyötä eri tahojen kanssa pidetään tärkeänä. (Porin kaupungin sosiaalitoimen päivähoiton laatukäsikirja 2006, 11-15.)

Henkilöstön ammattitaitoa, osaamista ja jaksamista tuetaan huomioiden muun muassa riittävä henkilökunta, viihtyisä ja tarkoituksenmukainen työympäristö, yhteiset kehittämis- ja suunnittelupäivät, kehityskeskustelut, työnohjaus, täydennyskoulutus, kannustava ja motivoiva johtaminen sekä työterveyshuollon palvelut. (Porin kaupungin sosiaalitoimen päivähoiton laatukäsikirja 2006, 13-14.)

Elokuusta 2007 alkaen Porin kaupungin päivähoitossa on noudatettu Valtakunnallisiin varhaiskasvatuksen perusteisiin (2003) ja Porin kaupungin päivähoiton varhaiskasvatussuunnitelmaan pohjautuvaa yksikkökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tämän lisäksi käytössä on HOKSU eli alle 3-vuotiaiden hoito- ja kasvatussuunnitelma (2003), joka linjaa Porissa pienten lasten päivähoitoa. Esiopetuksessa Porin päiväkodeissa noudatetaan Porin kaupungin esiopetussuunnitelman pohjalta laadittuja yksikkökohtaisia esiopetussuunnitelmia. Tämän lisäksi ovat vielä lapsikohtaiset suunnitelmat. (Porin kaupungin sosiaalitoimen päivähoiton laatukäsikirja 2006, 12-13.)

Laatukäsikirjassa painotetaan myös säännöllisen arvioinnin ja palautteen hyödyntämisen merkitystä laadun ylläpitämisen ja kehittämisen välineinä. Arviointi tapahtuu muun muassa asiakaspalautteen, määrällisen arvioinnin ja laadullisen arvioinnin avulla. Mää-

rällisessä arvioinnissa tehokkuuden mittarina käytetään niin sanottua suhteutettua käyttöprosenttia. Laadulliseen arviointiin kuuluu sosiaalitoimen tekemät johtamismittaukset, ilmapiirikartoitukset ynnä muut arvioinnit. (Porin kaupungin sosiaalitoimen päivähoiton laatukäsikirja 2006, 14-15.)

9 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA TUTKIMUSMENETELMÄT

9.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimusongelmat

Tutkimusaiheeni nousi omasta työelämän kokemuksestani ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen. Olin havainnut, että alle kolmivuotiaat tarvitsevat päiväkodissa aivan omanlaisiansa huomiota ja huolenpitoa. Opinnäytetyössä pyrin selvittämään, miten päiväkodin työntekijät kokevat laadun eri osa-alueiden toteutuvan alle kolmivuotiaiden ryhmissä Porissa, mitä asioita työntekijät pitävät tärkeinä alle kolmivuotiaiden ryhmässä ja missä asioissa olisi parantamisen varaa.

9.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössä käytettiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista lähestymistapaa. Tutkittava aineisto kerättiin kyselylomakkeiden avulla. Kyselylomake on perinteisesti kuulunut kvantitatiiviseen lähestymistapaan. Aineiston analysointi tapahtui kvalitatiivista eli laadullista menetelmää käyttäen. Analysointi aloitettiin käymällä läpi kaikki lomakkeet ja tarkistamalla mahdolliset virheellisyydet sekä puutteet. Osassa lomakkeista puuttui jokin kohta, mutta yhtäkään lomaketta ei hylätty. Tämä senkin takia, että Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2004) toteavat, että tällaisen paperin hylkääminen olisi tuhlausta. Tarkistuksen jälkeen aineisto järjestettiin tiedon tallennusta ja analysointia varten. Strukturoidut kysymykset syötettiin tixel-ohjelmalle tietokoneelle, jonka avulla vasta-

uksia pystyttiin käsittelemään kokonaisuuksina ja tekemään vertailuja. Avointen kysymysten kohdalla käytettiin tyypittelyä. Tyypittelyssä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia, jolloin aineisto esitetään yleensä yhdistettyjen tyyppien eli eräänlaisten mallien avulla (Eskola & Suoranta, 1998, 182). Tutkimus ei pääty tulosten analysointiin, vaan tämän jälkeen tuloksia tulee tulkita. Tutkijan tulee pohtia analyysin tuloksia ja tehdä niistä omia johtopäätöksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 209-215.)

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada työntekijöiden kokemusmaailma ja mielipiteet esille, joka on tyypillistä kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa. Laadullisen tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena on usein tutkimuksen kohteena olevien toimijoiden omien tulkintojen esille nostaminen (Hakala, 2001, 17).

9.3 Kohderyhmät ja aineiston keruu

Opinnäytetyössä haluttiin nostaa esille päiväkodin työntekijöiden näkökulma, sillä heilähän on paras näkemys siitä käytännön arjesta, jota päiväkodissa eletään. Alle kolmivuotiaiden lasten mielipiteen esille nostaminen olisi ollut haasteellista, jollei jopa mahdotonta.

Aloin kartoittaa tilannetta Porin päivähoidon kohdalta yhteistyössä päivähoitotoimiston kanssa. Lähtökohtana oli se, että Porin kaupungin päiväkodeissa alle kolmivuotiaiden ryhmiä oli 24, ja niissä työskenteli 72 työntekijää. Kohdejoukko oli siis suuri, mutta päädyin ottamaan heidät kaikki mukaan. Näin ollen saatiin tavallaan kokonaisotanta Porin päiväkotien alle kolmivuotiaiden ryhmissä työskentelevistä.

Kyselylomake (liite 1) lähetettiin työntekijöille päivähoitotoimiston kautta sisäisen postin välityksellä. Kyselylomakkeen mukana lähetettiin saatekirje (liite 2), jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja päivämäärä johon mennessä työntekijöiden toivottiin palauttavan kyselylomakkeen. Kyselylomake sisälsi sekä strukturoituja kysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Tutkimuslupa (liite 3 ja 4) opinnäytetyölle haettiin myös päivähoitotoimistosta. Seuraavasta taulukosta (taulukko 1) selviää kyselylomakkeen kysymykset sisältöalueittain sekä niitä vastaavat kysymysten numerot.

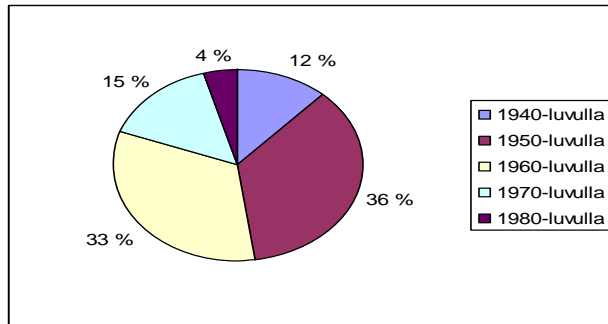
Taulukko 1. Kyselylomakkeen kysymykset sisältöalueittain ja niitä vastaavat kysymysten numerot kyselylomakkeessa

SISÄLTÖALUEET	VASTAAVAT KYSYMYKSET
taustatiedot	1-3
lapsen toimintaympäristö ja ihmissuhteet	4
yhteistyö	5
arjen sujuminen	6
lapsen huomioon ottaminen	7
laatutekijät	8-10, 12
toiminta-ajatus	11

10 AINEISTON JÄSENTELY JA ANALYSOINTI

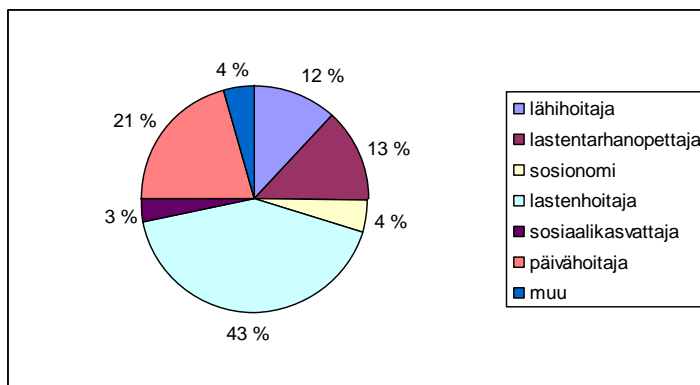
10.1 Vastaajien taustaa

Neljä vastaajaa jätti vastaamatta sukupuolta koskevaan kysymykseen. Loput vastaajista (65) olivat naisia. Suurin osa vastaajista oli syntynyt 1950-luvulla (36%) tai 1960-luvulla (33%). 1940-luvulla syntyneitä oli 12 prosenttia vastaajista ja 1970-luvulla syntyneitä oli 15 prosenttia. Neljä prosenttia vastaajista oli syntynyt 1980-luvulla. (kuviot 2.) Alla olevasta kuviosta selviää työntekijöiden syntymävuodet.

Kuvio 2. Työntekijöiden syntymävuodet

Kyselyyn osallistuneiden joukossa oli eri koulutuksen saaneita ammattilaisia (Kuvio 3). Suurin osa vastaajista (43%) mainitsi koulutukseksi lastenhoitajan tutkinnon. Päivähoitajia oli joukosta 21 prosenttia ja lastentarhanopettajia 13 prosenttia. Mukana oli kuitenkin myös lähihoitajia (12%), sosionomeja (4%) sekä sosiaalikasvattajia (3%). Tämän lisäksi mukana oli vielä neljä prosenttia jonkin muun koulutuksen omaavia. Vastaajista kaksi jätti tyhjäksi tämän kohdan. Koulutuksen kirjavuutta voi selittää se, että työntekijöiden ikähaarukka on vaihteleva, jolloin he ovat saaneet koulutuksen eri aikoina. Ajan saatossa myös koulutusnimikkeet ovat vaihdelleet. Esimerkiksi sosiaalikasvattajan nime on korvattu sosionomin nimikkeellä. Seuraavassa vielä koulutusta kuvaava kuvio:

Kuvio 3. Työntekijöiden koulutus

10.2 Päiväkotien toiminta-ajatus alle kolmivuotiaiden ryhmissä

Kyselyssä kysyttiin avoimena kysymyksenä päiväkotien toiminta-ajatus alle kolmivuotiaiden ryhmissä, eli mitä he pitävät tärkeänä. Pienten ryhmä eroaa kasvatuksellisesti

isompien ryhmästä ja tuolloin yleensä painotetaan erilaisia asioita. Ryhmien toiminta-ajatus kuvastaa sitä, mitä päiväkodissa pidetään tärkeänä ja mistä laadukkaan hoidon nähdään rakentuvan alle kolmivuotiaiden kanssa työskennellessä.

Vastauksista kävi ilmi, että tietyt perustekijät ovat tärkeitä pienten kanssa työskennellessä. Moni työntekijöistä mainitsi turvallisuuden tärkeäksi asiaksi. Lapsen tulee tuntea olonsa turvalliseksi hoidossa ja ympäristön tulee olla tuttu ja turvallinen. Monien päiväkotiryhmien toiminta-ajatuksen sisältyi ajatus hyvästä, lämminhenkisestä, rauhallisesta ja kiireettömästä ilmapiiristä. Puhuttiin myös lapsen "hyvästä päivästä", jolla tarkoitettiin sitä, että hoito on onnistunut, kun lapsella on kokemus, että päivä on ollut hyvä. Edellä mainitut asiat tiivistyivät esimerkiksi seuraavassa vastauksessa:

Vastaaja 1.

Tavoitteenamme on, että jokaisella lapsella on päiväkodissa hyvä ja turvallinen olo.

Päiväkotiryhmien toiminta-ajatuksissa oli esillä myös perushoitotilanteiden sujuvuus sekä päivärytmi ja säännöllisyys. Lapsilla tulee olla mahdollisuus leikkiin ja pysyviin ihmissuhteisiin, ihmisiin joihin hän voi luottaa. Lasten sopeutuminen mainittiin yhdessä lomakkeessa. Muutamassa lomakkeessa sanottiin, että ryhmäkoko tulee pitää kurissa. Kasvatuskumppanuutta ja aikuisten välistä yhteistyötä painotettiin.

Turvallisuuden jälkeen selkeästi useimmin mainittu tekijä oli lapsen yksilöllinen huomioiminen, jota pidettiin erittäin tärkeänä. Tämän lisäksi lapsen kuulluksi ja huomioiksi tuloa päivän aikana korostettiin. Lapsen tulee saada osakseen hyväksyntää ja syyliä ja hänelle tulee tarjota oppimisen ja onnistumisen iloa. Häntä tulee kohdella lapsilähtöisesti ja ikä- ja kehitystaso huomioiden. Kaiken kaikkiaan lapsen kasvua ja kehitystä tulee tukea. Aikuisen tulee olla arjessa läsnä. Toiminta-ajatuksen sisältyi muutamassa ryhmässä myös rajojen asettaminen ja lasten tasapuolinen kohtelu. Näkökulma tiivistyi esimerkiksi seuraavassa vastauksessa:

Vastaaja 2.

Lapsella on hyvä päivä, jonka aikana häntä kohdellaan yksilönä ryhmässä. Lapsi kokee huolenpitoa, hyväksyntää, oppimisen iloa ja onnistumista. Lapsi tulee kuulluksi ja huomioiksi yksilönä edes pienen hetken joka päivä.

Monet työntekijät näkivät tärkeänä opettaa lasta omatoimisuuteen sekä sosiaalisuuteen, johon sisältyy toisten huomioon ottaminen ja vuorovaikutus. Myös käytöstavat ovat tärkeä osa muutaman ryhmän toiminta-ajatusta.

Kaikki edellä mainitut tekijät ovat tärkeitä alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Toiminta pienten ryhmissä eroaa paljonkin isompien lasten kanssa toimimisesta ja se on tärkeää huomioida. Tämän vuoksi pienten lasten ryhmissä painotetaan erilaisia asioita ja myös laatu rakentuu erilaisista tekijöistä. Yhdessä lomakkeessa runoiltiin kauniisti ja osuvasti:

Vastaaja 3.

Meillä ei ravinteita heitetä hukkaan, tavoitteena on saada jokainen nappu puhkeamaan kukkaan.

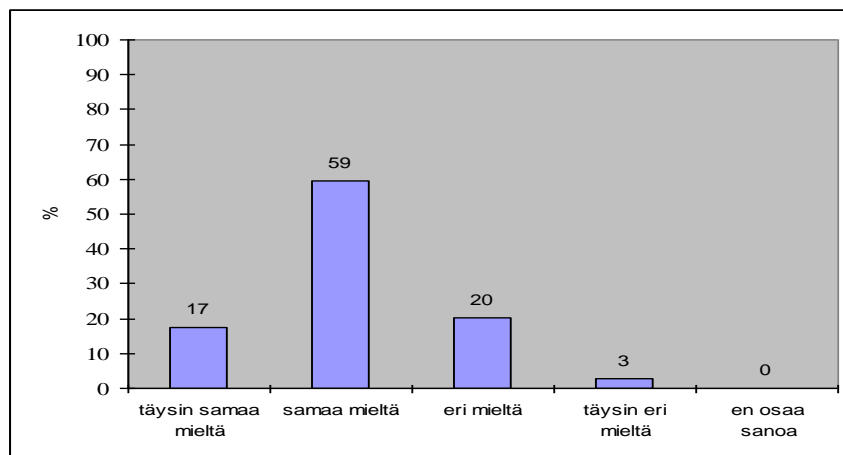
10.3 Lapsen toimintaympäristö ja ihmissuhteet

Lapsen toimintaympäristöön ja ihmissuhteisiin liittyvät vastaukset nostivat esille eniten parantamisen varaa alle kolmivuotiaiden ryhmien laadussa (taulukko 2). Lapsiryhmän koko koettiin liian suureksi ja työntekijöiden mielestä ryhmäkoko ei mahdollista lasten yksilöllistä huomioimista. Vastaajista 65 prosenttia oli eri mieltä tai täysin eri mieltä siitä, että lapsiryhmän koko olisi tällä hetkellä sopiva. Niin ikään 65 prosenttia vastaajista oli eri mieltä tai täysin eri mieltä siitä, että ryhmäkoko mahdollistaisi lasten yksilöllisen huomioimisen. Yli puolet vastaajista koki myös aikuinen-lapsi suhdeluvussa olevan parantamisen varaa, sillä 53 prosenttia oli eri mieltä tai täysin eri mieltä siitä, että suhdeluku tuntuisi olevan sopiva. Aikuisia tulisi olla enemmän suhteessa lasten määrään. Suuri enemmistö (83%) oli eri mieltä tai täysin eri mieltä siitä, että heidän yksikössään palkattaisiin aina sijainen sairastuneen tilalle. Seuraavasta taulukosta selviää vielä lapsiryhmän kokoon ja aikuisten määrään liittyvät tekijät:

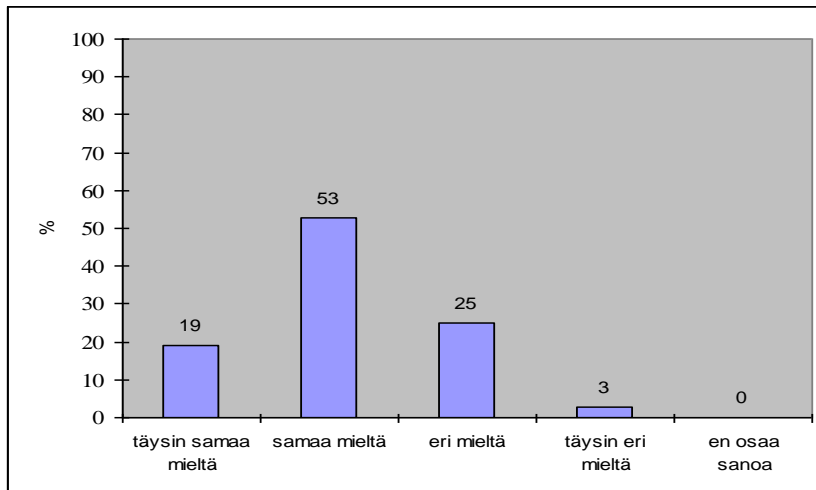
Taulukko 2. Lapsiryhmän kokoon ja henkilökunnan määrään liittyvät tekijät

Muuttuja	n	täysin samaa mieltä	samaa mieltä	eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Lapsiryhmämme koko on tällä hetkellä mielestäni sopiva	69	7	17	30	15	0
Ryhmäkoko mahdollistaa lasten yksilöllisen huomioimisen	68	6	18	32	12	0
Aikuinen-lapsi suhdeluku tuntuu mielestäni sopivalta	68	6	25	25	11	1
Yksikössämme palkataan aina sijainen sairastuneen tilalle	68	3	9	29	27	0

Suurimmassa osassa Porin kaupungin päiväkodeista ei käytetä omahoitajajärjestelmää alle kolmivuotiaiden ryhmässä. 84 prosenttia vastaajista vastasi, että heidän yksikössään ei käytetä omahoitajajärjestelmää. Vain yhdeksän prosenttia vastasi, että heidän yksikössään käytetään omahoitajajärjestelmää ja seitsemän prosenttia ei osannut sanoa. Vastaajista 76 prosenttia oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että työntekijöiden vaihtuvuus on pientä (kuvio 4). Tämä varmasti mahdollistaa lapsille pysyvät ihmissuhteet päivähoitossa ja 72 prosenttia vastanneista työntekijöistä olikin täysin samaa mieltä tai samaa mieltä tästä asiasta (kuvio 5). Seuraavista kuvioista selviää työntekijöiden pieni vaihtuvuus sekä lapsen mahdollisuus pysyviin ihmissuhteisiin:

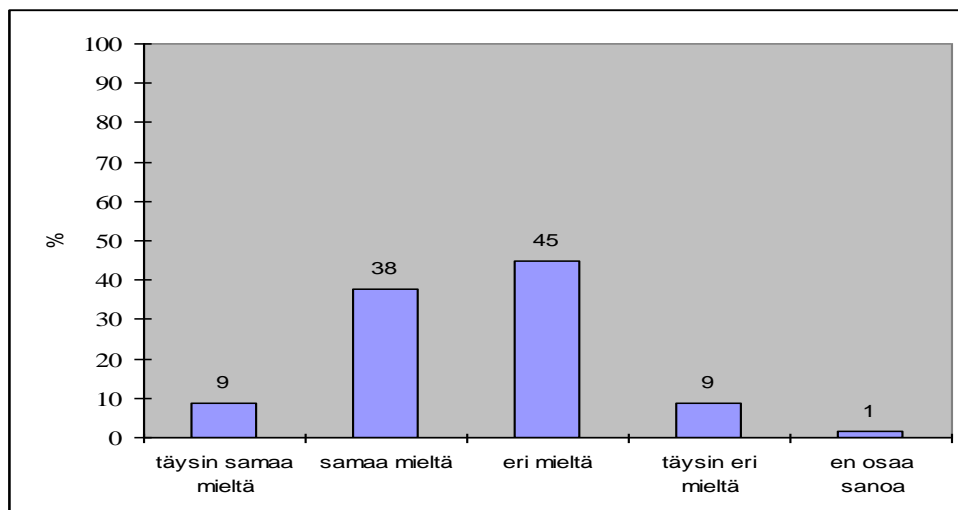

Kuvio 4. Työntekijöiden pysyvyys päiväkodeissa

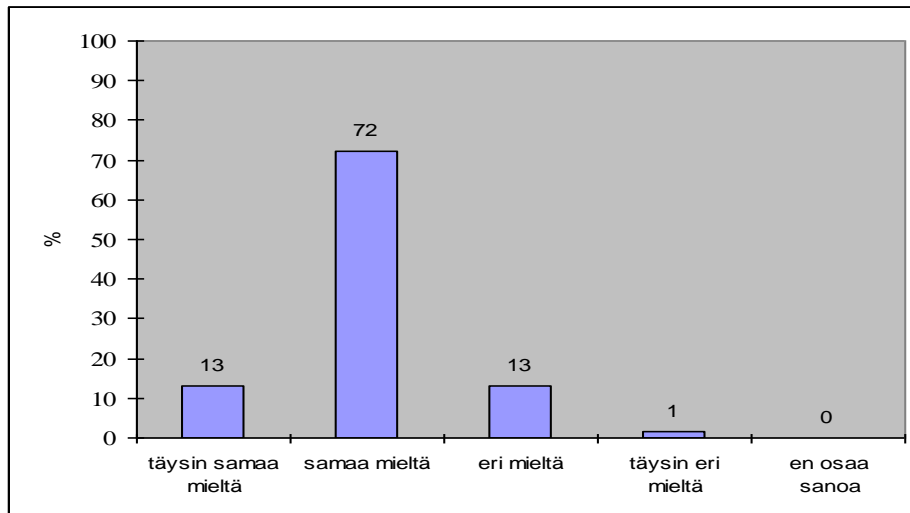

Kuvio 5. Lapsien mahdollisuus pysyviin ihmissuhteisiin

Työntekijät kokivat, että fyysisessä toimintaympäristössä on parantamisen varaa. Yli puolet (54%) työntekijöistä oli eri mieltä tai täysin eri mieltä siitä, että heidän yksikkönsä fyysinen toimintaympäristö olisi rakennettu huomioiden alle 3-vuotiaiden tarpeet (kuvio 6). Alla olevat kuviot kuvaavat fyysisen toimintaympäristön toimivuutta ja turvallisuutta:

Kuvio 6. Päiväkotien fyysisen toimintaympäristön sopivuus alle kolmivuotiaalle lapsille

Kuvio 7. Päiväkotien fyysisen toimintaympäristön turvallisuus alle kolmivuotiaille lapsille

Työntekijät kokivat fyysisen toimintaympäristön olevan turvallinen lapsille, sillä 85 prosenttia oli tästä asiasta täysin samaa mieltä tai samaa mieltä. Fyysiset toimitilat eivät välttämättä ole kaikilta ominaisuuksiltaan parhaita mahdollisia alle kolmivuotiaille, esimerkiksi tasot ja tuolit saattavat olla liian korkealla. Tästä huolimatta ympäristö on kuitenkin turvallinen lapsille.

10.4 Yhteistyö eri tahojen kanssa

Työntekijät kokivat yhteistyön eri tahojen kanssa kokonaisuudessaan erittäin toimivaksi (taulukko 3). Likipitäen kaikki olivat samaa mieltä siitä, että yhteistyö vanhempien kanssa toimii hyvin ja että vanhemmat ovat tyytyväisiä lastensa päivähoitoon. Vastaajista 88 prosenttia oli sitä mieltä, että myös lapsen kasvatukseen liittyvistä asioista sovi-taan yksikössä yhdessä vanhempien kanssa. Alla olevasta taulukosta selviää vanhempien ja päiväkodin välisen yhteistyön sujuminen:

Taulukko 3. Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välisen yhteistyön toimivuus

Muuttuja	n	täysin samaa mieltä	samaa mieltä	eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Lapsen kasvatukseen liittyvistä asioista sovitaan yksikössämme yhdessä vanhempien kanssa	68	13	47	8	0	0
Yhteistyö vanhempien kanssa toimii yksikössämme hyvin	69	26	42	1	0	0
Vanhemmat ovat tyytyväisiä lastensa päivähoidon ryhmässämme	69	20	48	1	0	0

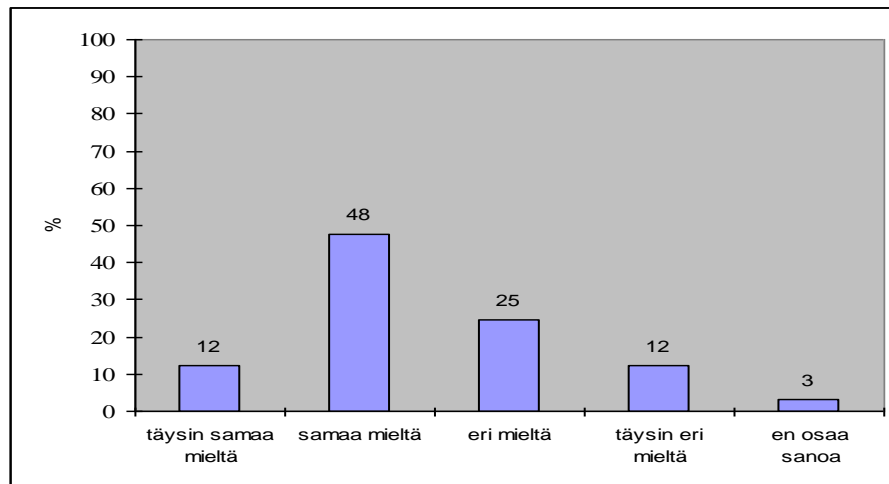
Suurin osa (94%) vastaajista katsoi, että heidän yksikössään on käytössä yhteisesti sovitut kasvatuskäytännöt. 83 prosenttia vastaajista koki työntekijöillä olevan mahdollisuus saada koulutusta ja 64 prosenttia koki oman työssä jaksamisensa riittäväksi. Alla oleva taulukko (taulukko 4) kuvastaa henkilökunnan kokemusta yhteistyöstä ja omasta jaksamisestaan:

Taulukko 4. Henkilökunnan kokemus yhteistyöstä ja jaksamisesta

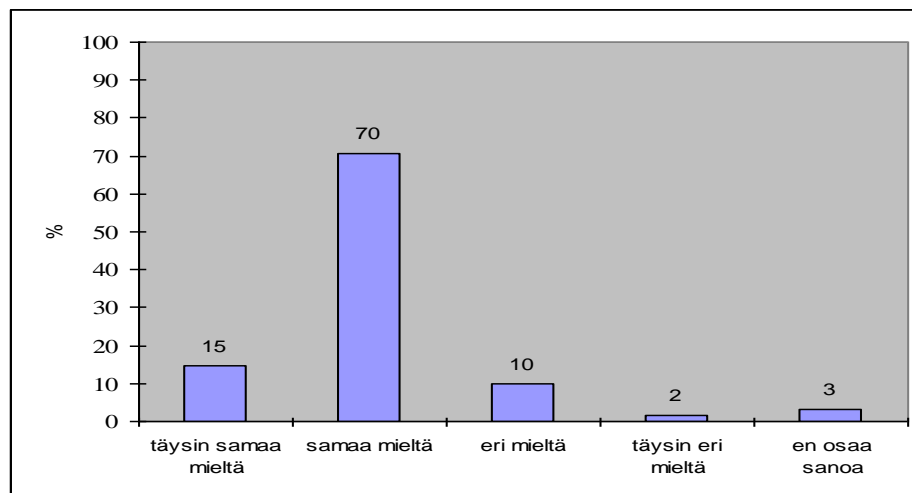
Muuttuja	n	täysin samaa mieltä	samaa mieltä	eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Yksikössämme on käytössä yhteisesti sovitut kasvatuskäytännöt	70	25	40	5	0	0
Koen oman työssä jaksamiseni riittäväksi	69	13	31	23	1	1
Työntekijöillä on mahdollisuus saada koulutusta	70	13	44	11	1	1

Kysymys päiväkodin ulkopuolisista yhteistyötahoista herätti vastaajissa ristiriitaisia tuntemuksia. Osa vastaajista koki, ettei yhteistyötahoja ole. Varmasti tämän vuoksi osa vastaajista (kahdeksan vastaajaa) jätti kokonaan vastaamatta tähän kohtaan. Itse koin kysymyksen kuitenkin tarpeellisena, sillä alle kolmivuotiaiden kohdalla yhteistyötahoja voivat vanhempien lisäksi olla muun muassa neuvola ja lastensuojelu. Kysymykseen vastanneista 60 prosenttia oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että heidän yksikkönsä tekee yhteistyötä muiden tahojen kanssa (kuvio 8). Eri mieltä tai täysin eri mieltä oli vastaajista 37 prosenttia ja kolme prosenttia ei osannut sanoa. Neljä vastaajaa jätti kokonaan vastaamatta. Suurin osa (85%) tähän kohtaan vastanneista työntekijöistä

oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että yhteistyö on riittävää ja toimivaa (ku-
vio 9). 12 prosenttia oli eri mieltä tai täysin eri mieltä ja kolme prosenttia ei osannut
sanoa. Kysymykseen yhteistyön riittävydestä ja toimivuudesta jätti vastaamatta kah-
deksan vastaajaa. Seuraavat kuviot selittävät päiväkodin yhteistyötä ulkopuolisten taho-
jen kanssa:

Kuvio 8. Työntekijöiden kokemus siitä, tehdäänkö yhteistyötä päiväkodin ulkopuolisten tahojen kanssa

Kuvio 9. Työntekijöiden näkemys siitä, onko yhteistyö päiväkodin ulkopuolisten taho-
jen kanssa riittävää ja toimivaa

Mielipiteet yhteistyön tekemisestä ulkopuolisten tahojen kanssa jakautuivat, mutta suu-
rin osa oli sitä mieltä, että tehtävä yhteistyö on kuitenkin riittävää ja toimivaa. Ilmeisesti
yhteistyötä ei tehdä kovin tiiviisti, mutta työntekijät kokevat sen kuitenkin riittävänä.

10.5 Arjen sujuminen

Työntekijät olivat yleisesti ottaen hyvin tyytyväisiä myös arjen sujumiseen alle kolmi-vuotiaiden ryhmissä (taulukko 5). Vastaajista 67 prosenttia oli sitä mieltä, että arjen perushoitotilanteet on kyetty erittäin hyvin tai hyvin rakentamaan yksikössä kiireettömiksi. 81 prosenttia näki lapsen yksilöllisen huomioimisen mahdollistuvan erittäin hyvin tai hyvin perushoitotilanteissa. Suuri osa vastaajista (84%) oli sitä mieltä, että perushoitotilanteissa on mahdollista huomioida myös lapsen yksilölliset tarpeet. Näin ol-len ryhmän pienimmillä on esimerkiksi mahdollisuus kaksiin päiväuniin päivässä. Työntekijöistä 67 prosenttia koki, että heillä on arjen tilanteissa riittävästi aikaa lapsen yksilölliseen huomioimiseen, tästä esimerkkinä muun muassa mahdollisuus lasten sylis-sä pitämiseen. Alla olevasta taulukosta selviää, miten arjen perushoitotilanteet sujuvat päiväkodeissa:

Taulukko 5. Arjen perushoitotilanteiden sujuvuus päiväkodeissa

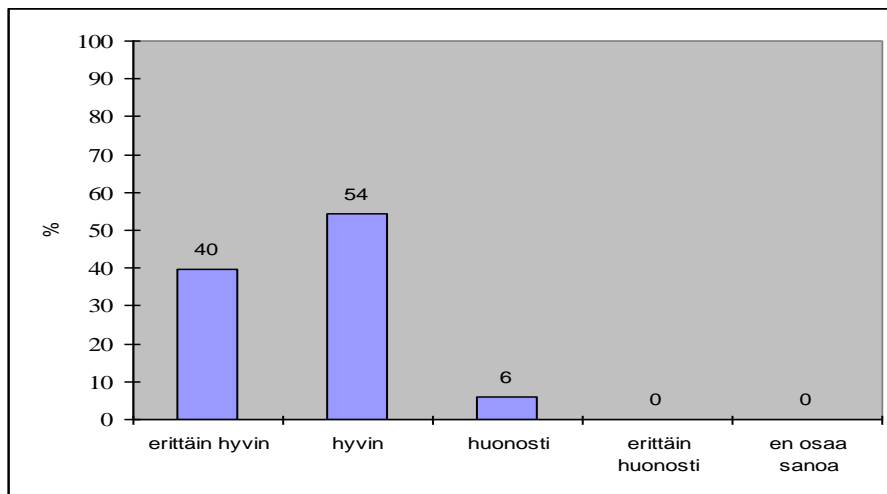
Muuttuja	n	erittäin hyvin	hyvin	huonosti	erittäin huonosti	en osaa sanoa
Arjen perushoitotilanteet on kyetty saamaan kiireettömiksi	71	4	42	24	0	1
Lapsen yksilöllinen huomioi-minen mahdollistuu perushoi-to-tilanteissa	70	5	51	11	2	1
Yksikössämme on mahdollisuus huomioida lapsen yksilölliset tarpeet perushoitotilanteissa	69	15	43	8	3	0
Koen, että minulla on arjen tilanteissa riittävästi aikaa lap-sen yksilölliseen huomioimi-seen	72	6	40	24	2	0

Työntekijät olivat sitä mieltä, että aikuinen on aina tarvittaessa lapsen saatavilla, sillä 84 prosenttia ajatteli, että aikuinen on lapsen saatavilla. Lapsen tarpeet näyttäisivät tulevan myös huomioituiksi, vaikka hän ei niitä vielä sanallisesti osakaan ilmaista. Tätä mieltä oli 96 prosenttia kysymykseen vastanneista. Lapselle annetaan myös mahdollisuus il-maista erilaisia tunteita ryhmässä, jolloin itkukin on sallittua. 97 prosenttia vastanneista koki tämän mahdollistuvan erittäin hyvin tai hyvin. (taulukko 6). Alla oleva taulukko vielä selventää sitä, miten lapsen tarpeet ja tunteet tulevat huomioituiksi:

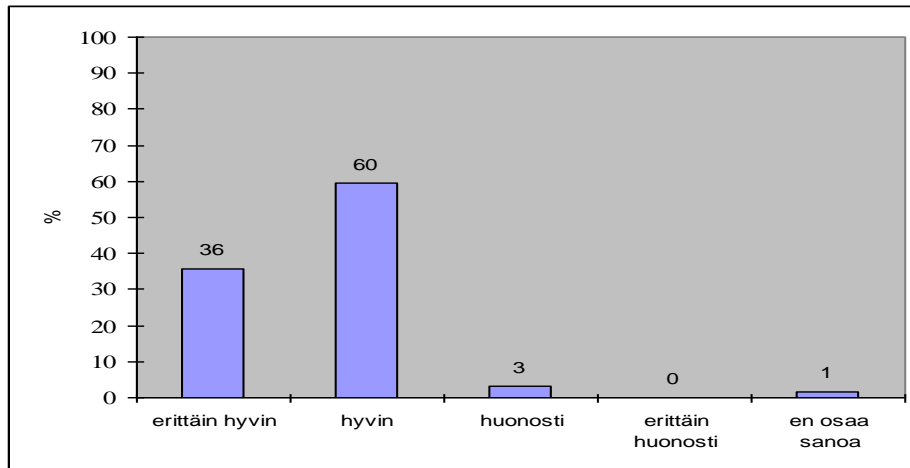
Taulukko 6. Lapsen tunteiden ja tarpeiden huomioiminen

Muuttuja	n	erittäin hyvin	hyvin	huonosti	erittäin huonosti	en osaa sanoa
Aikuinen on aina tarvittaessa lapsen saatavissa	69	14	42	11	1	1
Lapselle sallitaan erilaisten tunteiden näyttäminen	68	36	30	2	0	0
Lapsen tarpeet tulevat huomioituiksi, vaikka hän ei vielä sanallisesti osaa niitä ilmaista	68	26	38	1	0	3

Alle kolmivuotiaat ovat vielä pieniä, mutta heillä on jo tarve leikkiä toisten lasten kanssa. Vastaajista 94 prosenttia oli sitä mieltä, että tämä lasten keskinäinen leikkiminen on mahdollistettu heidän lapsiryhmässään erittäin hyvin tai hyvin (kuvio 10). Lapsia kannustetaan myös leikkimään eri lasten kanssa, sillä 96 prosenttia vastaajista oli tätä mieltä (kuvio 11). Seuraavat kuviot kuvaavat sitä, miten lasten keskinäinen leikkiminen on mahdollistettu päiväkodissa:

Kuvio 10. Lasten keskinäisen leikin mahdollistaminen

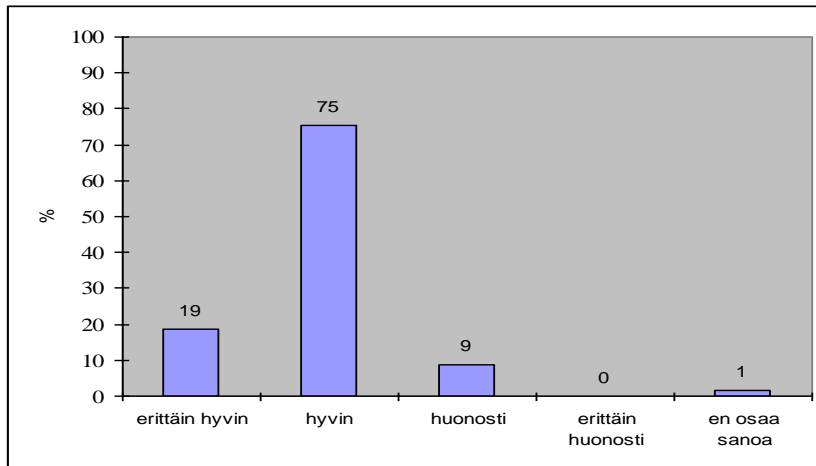

Kuvio 11. Lasten kannustaminen leikkimään eri lasten kanssa

Kyselyyn vastanneista työntekijöistä suurin osa (82%) oli sitä mieltä, että lapsilähtöinen kasvatusta toteutuu heidän yksikössään. 86 prosenttia piti ryhmänsä toimintaa suunniteltuna ja 88 prosenttia näki, että varhaiskasvatusta toteutuu heidän arjessaan.

10.6 Lapsen huomioon ottaminen

Saatujen vastausten perusteella voi todeta, että lapset otetaan hyvin huomioon päiväkodeissa. Vastanneista työntekijöistä 88 prosenttia oli sitä mieltä, että lapsen omat toiveet otetaan huomioon toiminnassa erittäin hyvin tai hyvin. Lapsella nähtiin olevan myös mahdollisuus vaikuttaa omiin valintoihinsa, sillä 96 prosenttia vastaajista koki tämän valinnan mahdollisuuden toteutuvan erittäin hyvin tai hyvin. Lähes kaikki (94%) työntekijöistä koki, että lapsen kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen mahdollistuu heidän ryhmässään. Seuraava kuvio (kuvio 12) kuvastaa vielä sitä, miten lasten kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen on mahdollistettu päiväkodissa:

Kuvio 12. Lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen mahdollistaminen päiväkotien alle kolmivuotiaiden ryhmissä

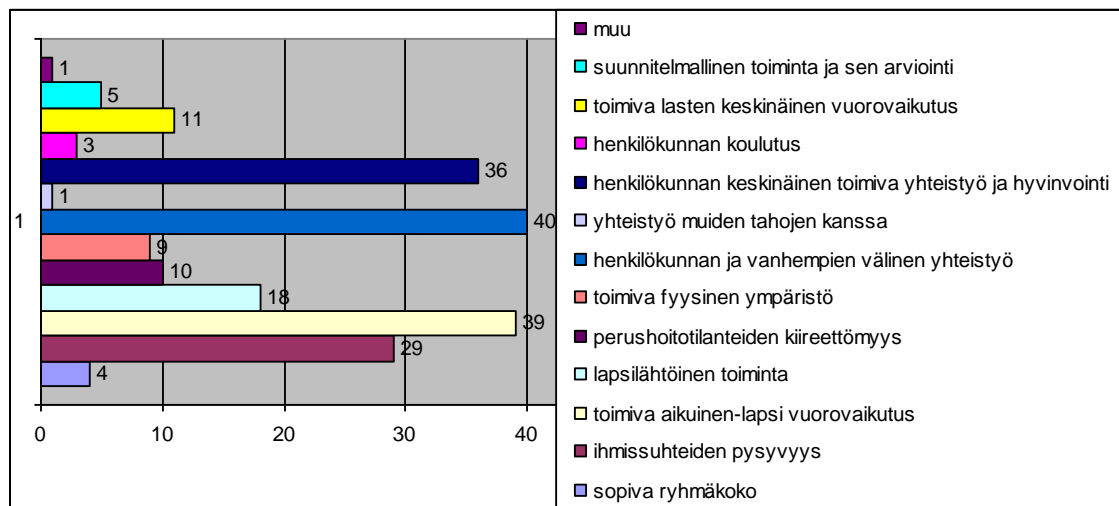
Työntekijät kokivat, että lapsen kokonaisvaltainen kasvu kehitys ja oppiminen mahdollistuu hyvin alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Vain pieni osa (9%) vastaajista oli sitä mieltä, että se ei mahdollistu.

10.7 Laadun eri osa-alueet

Vastaajia pyydettiin arvioimaan Hujala-Huttusen (1995) esittämiä laatutekijöitä. Heidän tuli ympäröidä annetuista vaihtoehdoista kolme kohtaa, jotka heidän mielestään ensinnäkin toteutuvat parhaiten heidän yksikössään, toiseksi toteutuvat heikoiten heidän yksikössään ja kolmanneksi ne tekijät, joita he pitävät tärkeimpinä alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa. Annetut vaihtoehdot olivat; sopiva ryhmäkoko, ihmissuhteiden pysyvyys (työntekijöiden vaihtuvuus pieni), toimiva aikuinen-lapsi vuorovaikutus, lapsilähtöinen toiminta, perushoitotilanteiden kiireettömyys, toimiva fyysinen ympäristö, henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö, yhteistyö muiden tahojen kanssa, henkilökunnan keskinäinen toimiva yhteistyö ja hyvinvointi, henkilökunnan koulutus, toimiva lasten keskinäinen vuorovaikutus, suunnitelmallinen toiminta ja sen arviointi sekä avoimena vaihtoehtona muu, mikä.

10.7.1 Parhaiten toteutuvat osa-alueet alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa

Ensimmäiseksi pyydettiin nimeämään ne osa-alueet, jotka työntekijöiden mielestä toteutuvat parhaiten heidän päiväkotiryhmässään (kuvio 13). Vastauksissa korostui neljä tekijää. Työntekijöiden mielestä yksiköissä parhaiten toteutuu henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö, (40 mainintaa). Tämä tukee jo aiempia tuloksia, joiden mukaan työntekijät olivat erityisen tyytyväisiä yhteistyön sujuvuuteen vanhempien kanssa. Aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen nähtiin olevan toimivaa, sillä se keräsi 39 mainintaa. Henkilökunnan keskinäinen toimiva yhteistyö ja hyvinvointi keräsi 36 mainintaa. Työntekijöiden vaihtuvuuden nähtiin myös olevan pientä, sillä tämä kohta keräsi 29 mainintaa. Alla oleva kuvio kuvaa näitä parhaiten toteutuvia osa-alueita:

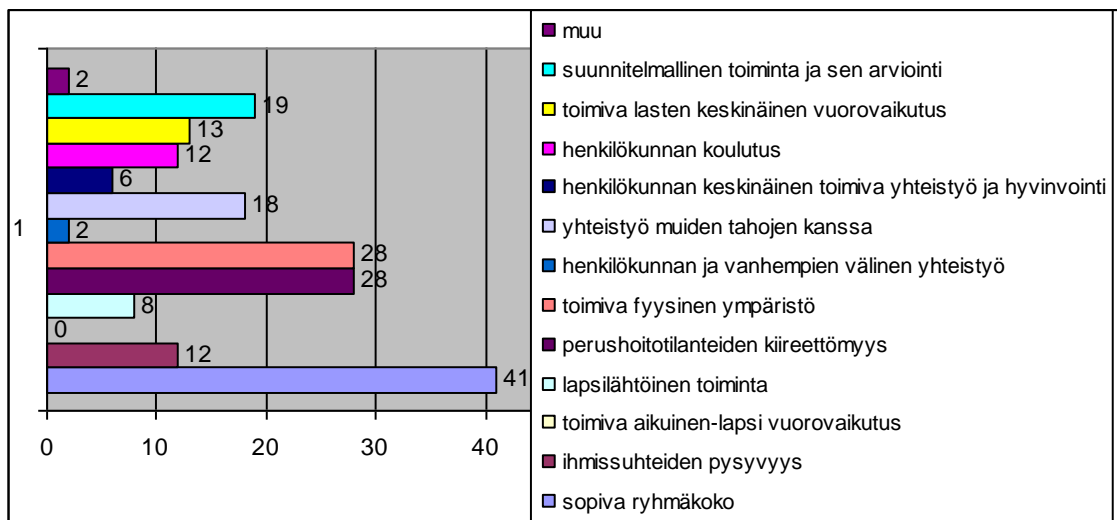

Kuvio 13. Työntekijöiden näkemys päiväkotiryhmissään parhaiten toteutuvista osa-alueista

10.7.2 Kehittämistä edellyttävät osa-alueet alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa

Kyselyssä pyydettiin nimeämään kolme osa-alueetta, jotka työntekijöiden mielestä toteutuvat heikoiten heidän päiväkotiryhmässään (kuvio 14). Käytössä olivat jälleen edellä mainitut vaihtoehdot. Tässä kysymyksessä nousi selkeästi muiden edelle yksi tekijä, joka oli ryhmäkoko. Sopivan ryhmäkoon kohdalla oli 41 mainintaa. Tämä koettiin siis selkeästi heikoiten toteutuvaksi tekijäksi päiväkotiryhmissä. Vastaus tukee jälleen aiemmin saatuja tuloksia, joissa oltiin selkeästi tyytymättömiä ryhmäkokoon.

Esille nousivat myös tarve perushoitotilanteiden kiireettömyyteen ja toimivaan fyysiseen ympäristöön, jotka molemmat keräsivät 28 mainintaa. Fyysisen ympäristön sopimattomuus alle kolmivuotiaille tuli esille jo aikaisemmissa vastauksissa. Sen sijaan se, että työntekijät tässä kohdassa mainitsivat perushoitotilanteiden kiireettömyyden yhtenä heikoiten toteutuvana tekijänä, on hieman ristiriidassa aiempien vastausten kanssa. Edellä olleissa kysymyksissä 67 prosenttia työntekijöistä oli kuitenkin täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että arjen perushoitotilanteet on yksikössä kyetty saamaan kiirettömiksi. Alla oleva kuvio kuvastaa niitä osa-alueita, joissa olisi kehitettävää:

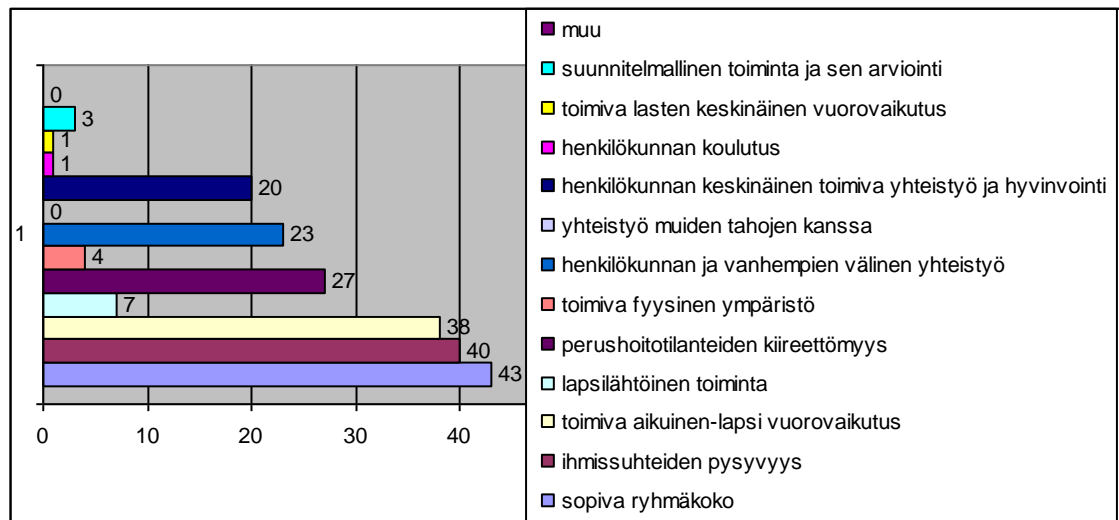

Kuvio 14. Työntekijöiden näkemys päiväkotiryhmissään heikoiten toteutuvista osa-alueista

10.7.3 Tärkeimpinä pidettävät osa-alueet alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa

Edellä mainituista vaihtoehdoista pyydettiin nimeämään kolme tekijää, jotka ovat tärkeimpiä juuri alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa (kuvio 15). Tässäkin kohdassa työntekijät nostivat tärkeimmäksi asiaksi sopivan ryhmäkoon. Tämä kohta keräsi 43 mainintaa. Ihmissuhteiden pysyvyyttä pidettiin tärkeänä juuri alle kolmivuotiaiden ryhmissä, sillä tämä kohta keräsi 40 mainintaa. Aikaisempien vastausten perusteella työntekijöiden vaihtuvuus onkin pientä Porin kaupungin päiväkodeissa. Toimivaa vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välillä pidettiin tärkeänä. Tämä kohta keräsi 38 mainintaa. Tämän työntekijät mainitsivat myös yhtenä parhaiten toimivana tekijänä ryhmissään. Perushoitotilanteiden kiireettömyys nähtiin tärkeänä tekijänä alle kolmivuotiaiden päi-

väkotikasvatuksessa (27 mainintaa), mutta samaan aikaan se mainittiin yhtenä heikoiten toteutuvana tekijänä. Alla oleva kuvio kuvaa tärkeimpinä pidettäviä osa-alueita päiväkotikasvatuksessa:

Kuvio 15. Työntekijöiden näkemys tärkeimmistä osa-alueista päiväkotikasvatuksessa

10.8 Päivähoidon laatua parantavat tekijät alle kolmivuotiaiden ryhmissä

Avoimissa kysymyksissä kysyttiin, mitkä tekijät työntekijöiden mielestä parantaisivat laatua alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Vastausprosentti (91,3) tähän kysymykseen olikin erittäin korkea, sillä 63 työntekijää oli vastannut tähän kysymykseen ja vain kuusi jätti vastaamatta.

Avoimessa kysymyksessä nousivat selvästi esille tietyt asiat. Ryhmäkoko mainittiin 47:nessä lomakkeessa. Lähes 75 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että sopiva ryhmäkoko on edellytyksenä laadukkaalle päivähoidolle alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Neljässä lomakkeessa pohdittiin myös sitä, että suhdeluvun tulisi olla oikeanlainen, erityisesti koko päivän, sillä tällä hetkellä se toteutuu vain keskipäivällä. Avoimien kysymysten vastaukset tukivat strukturoitujen kysymysten vastauksia, joissa he ilmaisivat tyytymättömyytensä nykyiseen ryhmäkokoon. Näkökulma tiivistyi esimerkiksi seuraavissa vastauksissa:

Vastaaaja 4.

Ehdottomasti ryhmäkokojen pienentäminen. Näin lapsille olisi mahdollisuus tarjota yksilöllistä ja laadukasta hoitoa. Eli toisin sanoen syliä, lämpöä ja turvallisuuden tunnetta.

Vastaaaja 5.

Pienemmät ryhmät. Jos 12-lapsen ryhmässä on suurin osa 1 vuotiaita, niin perushoito vie kaiken ajan. Eli 1-2 vuot. pienemmät ryhmät! Lisäksi 1-2 vuot. saa herkemmin "räkätaudit" ym. moni 1-vuot. on jatkuvasti infektiokierteessä.

Henkilökunnan pysyvyydellä ja määrällä nähtiin olevan suuri merkitys alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Työntekijöistä 25 prosenttia oli sitä mieltä, että varsinkin alle kolmivuotiaiden ryhmissä tulee olla pysyvät ihmissuhteet lapsilla, joka edellyttää sitä, että henkilökunta on pysyvää. Vastauksissa tuli esille myös se, että henkilökuntaa ja avustajia tulee olla riittävästi ja sijaisia tulee palkata aina tarvittaessa. Tähän liittyy olennaisesti kiireettömyys, jonka nähtiin myös olevan hyvin vahvasti laatua parantava tekijä. Silloin, kun henkilökuntaa on tarpeeksi, myös kiire vähenee. Henkilökunnan riittävyyden ja pysyvyyden lisäksi nähtiin tärkeänä asiana myös henkilökunnan koulutus, sitoutuneisuus, motivaatio sekä joustavuus. Yhdessä lomakkeessa mainittiin, että ryhmässä tulisi olla vain lastenhoitajia, ei siis lastentarhanopettajaa, viitaten ilmeisesti siihen, että alle kolmivuotiaiden kanssa on niin paljon perushoitoa. Henkilökunnan pysyvyyden lisäksi mainittiin myös lapsiryhmän muuttumattomuus läpi vuoden. Näin ollen lapsilla olisi pysyvät ihmissuhteet myös suhteessa toisiinsa. Tämä tiivistyi esimerkiksi seuraavaan vastaukseen:

Vastaaaja 6.

... eikä joka kuukausi tulisi uusia lapsia päivähoitoon. Se tuo levottomuutta, kun aina joku "uusi" pieni lapsi itkee, se tarttuu näin pieniin lapsiin.

Ryhmäkoon ja pysyvän henkilökunnan jälkeen eniten huomiota kiinnitettiin päiväkodin tiloihin. 19 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että toimivat fyysiset tilat ovat laadullisen hoidon edellytyksenä. Alle kolmivuotiaiden kohdalla onkin tärkeää kiinnittää huomiota toimiviin ja tarkoituksenmukaisiin tiloihin. Ympäristön turvallisuus ja rauhalli-

suus nousivat myös esille vastauksissa. Koettiin myös, että saamalla määrärahoja esimerkiksi leluihin, voitaisiin parantaa toimintaympäristöä.

Työntekijät kokevat, että toimiva vuorovaikutus parantaa myös omalta osaltaan päivähoidon laatua alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Tärkeänä nähdään kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa, jolloin tärkeäksi nousevat yhteiset kasvatuseriaatteet. Sen lisäksi tärkeää on myös aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus, johon sisältyy keskinäinen luottamus ja lapsen tunne turvallisuudesta. Yhtä tärkeänä nähtiin henkilökunnan välinen toimiva vuorovaikutus ja yksi vastaaja mainitsi tärkeänä sen, että henkilökunnan kasvatuseriaatteet ovat yhtenevät.

Huomiota kiinnitettiin myös lapsilähtöisyyteen, jonka ajateltiin parantavan laatua. Oikeanlainen kasvatustyyli, läsnäolo sekä jokaisen lapsen yksilöllinen huomiointi nähtiin laatua parantavina tekijöinä. Pienten kohdalla myös tutustuminen ennen päivähoidon alkua nähtiin merkittävänä asiana kahdessa vastauksessa. Tämän lisäksi mainittiin suunnitelmallisuus ja toimiva päivärytmi sekä porrastus.

10.9 Muita esitettyjä huomioita

Ryhmäkoko keräsi kaiken kaikkiaan paljon huomiota. Haluttiin painottaa sitä, kuinka tärkeää on, etteivät ryhmät kasva liian suuriksi. Tämän lisäksi painotettiin jälleen sitä, että työntekijöitä tulee olla riittävästi, jotta arki saadaan sujumaan. Myös työntekijöiden pysyvyyttä ja sijaisten palkkaamista painotettiin. Yhdessä vastauksessa haluttiin korostaa vielä lapsiryhmän muuttumattomuutta. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että ryhmiä ei tulisi täyttää suhdeluku periaatteella, vaan osastossa tulisi olla aina enintään kaksitoista lasta.

Viimeisessä kysymyksessä työntekijät halusivat erityisesti painottaa lapsen yksilöllisen huomioinnin tärkeyttä. Sylin antaminen päivittäin sekä rakkaus ja välittäminen nähtiin tärkeinä asioina varsinkin näin pienten lasten kohdalla. Turvallisuus ja hyvä olo rakentuvat tätä kautta, mutta mainittiin vielä erikseenkin vastauksissa. Yhdessä vastauksessa

mainittiin, että tulisi huomioida se, että alle kolmivuotiaat tarvitsevat paljon tukea. Kii-reettämyys takaa mahdollisuuden yksilölliseen huomioimiseen ja sen merkitystä halut-tiin painottaa. Vastauksissa peräänkuulutettiin sitä, että lapsen parhaan tulisi aina olla etusijalla, eikä tulisi keskittyä niin vahvasti käyttöprosenttiin. Osa vastaajista totesi myös, että vaikka laadusta puhutaan ja asiat ovat esillä paperilla, on niitä vaikea toteut-taa käytännössä. Yhdessä lomakkeessa sanottiin, että paperitöitä tulisi olla vähemmän, sillä se on aina lapsilta pois. Käyttöprosentista esitetyt huomiot tiivistyivät seuraaviin näkökulmiin:

Vastaaja 7.

Tulisi arvioida lapsen parasta ja hyvää oloa eikä sitä kuinka monta käyttöprosenttia kulloinkin toteutunut.

Vastaaja 8.

Sopiva ryhmäkoko. Vaikka olisikin perhemaksullisia lapsia hoidossa (vapaapäiviä) ei ylimääräisiä lapsia ryhmään. HOIDAMME LAPSIA, EI PROSENTTEJA!

Vastauksissa painotettiin työntekijöiden jaksamista ja osaamista. Henkilökunnan tulisi olla koulutettua ja kaikkien tulisi olla sisäistänyt varhaiskasvatussuunnitelma. Aikuisten sitoutuneisuudella, motivaatiolla ja innostuneisuudella nähtiin olevan merkitystä. Tä-män lisäksi mainittiin kärsivällisyys ja pitkä pinna. Yhdessä lomakkeessa oli maininta siitä, että työntekijöiden tulisi olla nuorempia, sillä erilaiset fyysiset vaivat alkavat rasit-taa työntekijöitä. Toisessa lomakkeessa mainittiin arjen pyörittämisen olevan raskasta.

Muutamassa lomakkeessa painotettiin vielä tilojen merkitystä, sekä mahdollisuutta ja-kaa lapsia pienempiin ryhmiin. Lisäksi resurssien riittävä saaminen mainittiin. Yhteistyö vanhempien kanssa mainittiin yhdessä lomakkeessa ja samoin leikin merkitys.

11 TIIVISTELMÄÄ JA POHDINTAA

11.1 Yhteenvetoa päivähoidon laadun toteutumisesta alle 3-vuotiaiden ryhmissä

Vastauksista ilmeni, että työntekijät olivat kokonaisuudessaan tyytyväisiä päivähoidon laatuun omissa ryhmissään. Erityisen hyvin he näkivät laadun toteutuvan yhteistyössä vanhempien kanssa. Päivähoidon työntekijät jakavat yhteisen kasvatustuun lapsesta vanhempien kanssa. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että yhteistyö varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien välillä on toimivaa ja sujuvaa. On erittäin tärkeää, että työntekijöillä ja vanhemmilla on yhtenäinen ajatus lapsen kasvun ja oppimisen tukemisesta. Tämän lisäksi on tärkeää, että myös työntekijät keskenään jakavat yhtenäiset kasvatuskäytännöt. Näin tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Porin kaupungin päiväkotien alle kolmivuotiaiden ryhmissä tämä tekijä on otettu huomioon ja vastauksien mukaan se myös toimii hyvin. Vastajat olivat tyytyväisiä sekä vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön että heidän keskinäisiin yhteisiin kasvatuskäytäntöihin. Kokonaisuudessaan henkilökunnan keskinäinen yhteistyö nähtiin hyvänä.

Porin kaupungin päiväkotien alle 3-vuotiaiden ryhmissä lapsi otetaan huomioon yksilönä. Hänen perustarpeensa tulevat huomioiduiksi ja niihin vastataan yksilöllisesti. Lapselle sallitaan tunteiden näyttäminen ja aikuinen on aina tarvittaessa saatavilla. Myös lapsen omat toiveet otetaan huomioon päiväkotiryhmien toiminnassa. Kaiken kaikkiaan vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä on toimivaa ja aukotonta. Lapsilla on mahdollisuus pysyviin ihmissuhteisiin, sillä työntekijöiden vaihtuvuuden nähdään olevan pientä. Alle 3-vuotiaat tarvitsevat vielä paljon aikuisen tukea ja ovat usein jopa riippuvaisia siitä. Perusturvallisuuden rakentumisen kannalta vuorovaikutus aikuisen kanssa on ratkaisevaa. Pienen lapsen tarpeisiin vastaaminen voi olla joskus haasteellista, sillä lapset eivät välttämättä osaa vielä sanallisesti ilmaista itseään. Porin kaupungin päivähoidon työntekijät osaavat vastata lapsen tarpeisiin ja tunteisiin yksilöllisesti ja ovat näin ollen edistämässä näiden pienten lasten kasvua.

Alle 3-vuotiaat lapset ovat hyvin pitkälti riippuvaisia aikuisista ja toimiva vuorovaikutus heidän välillään on tärkeää. Lapset alkavat rakentaa ystävyysuhteita vertaistensa kanssa kuitenkin jo vuoden iästä lähtien. Keskinäinen vuorovaikutus opettaa lapsille tärkeitä sosiaalisia taitoja. Aikuisen tehtävänä on mahdollistaa lasten keskinäinen leikki ja ohjata ja kannustaa lapsia leikkimään keskenään. Henkilökunnan vastauksissa oli nähtävissä, että ryhmissä on mahdollistettu lasten keskinäinen leikki ja vuorovaikutus.

Kokonaisuudessaan työntekijät olivat tyytyväisiä laadun toteutumiseen alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Parannettavaa löytyi lähinnä puitetekijöiden kohdalla. Puitetekijöiden nähdään vaikuttavan laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja olevan edellytyksenä sille, vaikka ne yksistään eivät takaa laadukasta varhaiskasvatusta.

Liian suuret ryhmäkoot ovat olleet suurena puheenaiheena päivähoidossa jo jonkin aikaa. Monet ovat sitä mieltä, että ryhmäkoot ovat päässeet kasvamaan liian suuriksi, ja että aikuinen - lapsi suhdelukuajattelu ei ole toimiva. Yleensä suhdelukuperiaate täyttyykin vain keskipäivällä, ja aamulla ja iltapäivällä lapsia on liikaa suhteessa aikuisten määrään. Tehyn tekemän selvityksen (1998) mukaan jopa 43 prosentissa päiväkoteja on joko liian vähän hoitajia tai liian paljon lapsia lapsiryhmässä. Opinnäytetyön kyselyyn vastanneet päivähoidon työntekijät kokivat ryhmäkoon liian suureksi ja näkivät, ettei se mahdollista lasten yksilöllistä huomioimista. Varsinkin pienten lasten kohdalla, jotka tarvitsevat vielä paljon aikuisen konkreettista tukea, turvaa ja läsnäoloa liian suuret ryhmät vaikuttavat kielteisellä tavalla. Pienet lapset tarvitsevat aikuisen yksilöllistä hoivaa ja huomiota ja liian suuret ryhmät eivät mahdollista tätä. Tämä vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen. Tehyn tutkimukseen (1998) osallistuneet työntekijät kokivat, että nykyisessä tilanteessa, jossa lapsiryhmät ovat liian suuria, alle kolmivuotiaiden kohdalla heikoiten toteutuivat lasten yksilöllinen hoito, lasten erityistarpeiden huomioon ottaminen sekä lasten sylissä pitäminen.

Suuri osa työntekijöistä oli sitä mieltä, että yksikössä ei palkata sijaista aina sairastuneen tilalle. Liian vähäinen henkilökunta ei pysty vastaamaan lapsen tarpeisiin yksilöllisesti, jolloin päivähoidon laatu kärsii. Henkilöstövaje aiheuttaa kiirettä ja vaikuttaa tätä kautta henkilöstön jaksamiseen. Väliaikaisesta henkilökuntavajeesta työyhteisö selviää, mutta pidemmällä aikavälillä se alkaa vaikuttaa henkilökunnan hyvinvointiin ja päivähoidon laatuun. Kukaan ei jaksu työskennellä pitkään ylityöllistettynä, vaikka lyhyellä

tähtämellä haittoja ei voisikaan havaita (Sallinen, Kandolin & Purola 2002, 43.) Kyse-lyssä ei tullut ilmi, onko kyse yksittäisistä päivistä, vai koskeeko tämä sijaisten niukka töihin ottaminen myös pidempiä jaksoja.

Kyselyyn vastanneet työntekijät kokivat, että perushoitotilanteiden kiireettömyys on yksi heikoiden toteutuva tekijä heidän päiväkotiryhmässä. Tähän vaikuttaa varmasti jo edellä mainittu liian suuri ryhmäkoko. Pienten lasten kohdalla perushoitotilanteet ovat hyvin haasteellisia työntekijöille, sillä tämän ikäiset lapset tarvitsevat hyvin paljon aikuisen tukea näissä tilanteissa. Suurin osa heistä ei vielä selviä itsenäisesti näistä tilanteista. Yleensä perushoitotilanteet kasautuvat tiettyyn kohtaan päivästä ja kaikki lapset tarvitsevat apua samanaikaisesti. Tällöin apu voisi löytyä porrastamisesta. Esimerkiksi ulkoiluun siirtyminen olisi helpompaa toteuttaa porrastetusti, jolloin kaikkia lapsia ei tarvitse käyttää potalla ja pukea samanaikaisesti. Tämä mahdollistaisi lapsen yksilöllisen huomioimisen ja lapselle tärkeän tunnetankkauksen. Kaikkia tilanteita ei ole kuitenkaan mahdollista porrastaa ja oman haasteensa tuovat lasten yksilölliset tarpeet. Toiset kun saattavat tarvita esimerkiksi kahdet päiväunet. Liian suuret ryhmät ja puutteet henkilökunnan määrässä vaikeuttavat myös tilanteiden porrastamista ja perushoitotilanteita yleensäkin.

Hieman yli puolet vastaajista koki, että päivähoiton yksikkö ei vastaa alle kolmivuotiaiden tarpeisiin. Suuri osa työntekijöistä kuitenkin oli sitä mieltä, että yksikön fyysinen toimintaympäristö on turvallinen lapsille. Kyse on selvästi siis siitä, että ympäristön nähdään vastaavan huonosti juuri alle kolmivuotiaiden tarpeisiin. Tiloja ei ole ehkä rakennettu ajatellen näin pieniä lapsia, joilla on aivan omat tarpeensa ja mielenkiinnon kohteensa. Tilojen konkreettinen remontointi ei aina tule kysymykseen, mutta työntekijät voivat myös itse olla rakentamassa ympäristöä paremmin pienille lapsille sopiviksi niiden resurssien puitteissa, jotka on annettu. Tilojen ja välineiden uudelleen sijoittelulla ja mielikuvituksen käyttämisellä voidaan saada jo paljon aikaan.

11.2 Laadun parantamisen tarpeet ja edellytykset alle kolmivuotiaiden ryhmissä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille niitä keinoja, joilla voitaisiin parantaa laatua alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Tämän vuoksi työntekijöiltä kysyttiin, mitä he pitävät tärkeinä juuri alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa ja miten päivähoidon laatua voisi parantaa.

Työntekijät pitävät sopivaa ryhmäkokoja erittäin merkittävänä tekijänä ajatellen päivähoidon laatua alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Samaan aikaan he olivat sitä mieltä, että päiväkotiryhmät ovat liian suuria. Ryhmien pienentäminen siis parantaisi huomattavasti päivähoidon laatua. Ryhmäkokoja voidaan pitää varmaan jonkinlaisena ikuisuuskysymyksenä. Työntekijät ajattelevat, että ryhmäkoot ovat liian suuria, mutta laki on säätänyt tietyt rajat. Silloin, kun ryhmät pysyvät näiden rajojen sisällä, ei asialle voida tehdä mitään. Ongelma syntyy siitä, jos rajoja ei noudateta. Tehyn tekemän selvityksen (1998) mukaan tutkimukseen osallistuneista päiväkodeista 42 prosentissa lasten ja kasvattajien välisen vähimmäissuhdeluvun ylitykset olivat päivittäisiä.

Työntekijät arvioivat, että laatua parantaisi myös riittävä henkilökunta. Tämä edellytti vastaajien mielestä sitä, että myös sijaisia palkataan aina tarvittaessa. Liian vähäinen henkilökunta on stressitekijä, joka saattaa kuormittaa työntekijää kohtuuttomasti. Tästä on usein seurauksena kiire, jonka nähtiin alentavan päivähoidon laatua.

Ihmissuhteiden pysyvyys nähtiin myös tärkeänä tekijänä alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa. Pienet lapset tarvitsevat pysyviä ihmisiä voidakseen kehittyä turvallisiksi kokemassaan ilmapiirissä. Työntekijät näkivät myös, että työntekijöiden pieni vaihtuvuus parantaa päivähoidon laatua. Työntekijät olivat tyytyväisiä siihen, että heidän yksiköissään vaihtuvuus on pientä. Pysyvä henkilökunta mahdollistaa toimivan vuorovaikutuksen aikuisen ja lapsen välillä. Työntekijät pitivätkin tätä tärkeänä tekijänä alle kolmivuotiaiden päiväkotikasvatuksessa. Lapsi oppii luottamaan ja turvautumaan tuttuun aikuiseen ja aikuinen oppii lukemaan lapsen viestintää, vaikka se olisi sanatonkin. Vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä rakentuu arjen pienissä hetkissä.

Laatua parantavina tekijöinä nähtiin myös toimivat fyysiset tilat, kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa, lapsilähtöisyys ja oikeanlainen kasvatustyyli. Oikeastaan jokainen laadun osa-alue sai siis oman huomionsa. Laatu on kokonaisuus, joka rakentuu siitä, että jokainen osatekijä on kunnossa. Puutteet yhdellä alueella saattavat vaikuttaa laatua heikentävästi koko laadun prosessiin.

Kiinnostus opinnäytetyöni aihetta kohtaan heräsi jo kesällä 2005. Aihe nousi työelämän kokemuksesta, jolloin toimin kesän ajan sijaisena päivähoidossa. Tuolloin huomasin, että alle kolmivuotiaat tarvitsevat aivan omanlaistansa hoitoa ja huolenpitoa. Opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä prosessi, joka on edennyt ajatuksen tasolta aina valmiiseen työhön saakka. Opinnäytetyön aihe muokkautui työn edetessä.

Kyselylomakkeen laatiminen osoittautui yllättävän vaikeaksi. Kyselylomakkeella saatiin kuitenkin vastaukset tutkimusongelmiin. Kyselylomakkeen käyttäminen aineistonkeruumenetelmänä mahdollisti kokonaisotannon Porin kaupungin alle kolmivuotiaiden ryhmissä työskentelevistä.

Opinnäytetyöllä halusin tuoda esille alle kolmivuotiaiden hoidon erityisyyttä, jolloin myös laadun eri osa-alueet painottuvat eri tavalla kuin isompien lasten ryhmissä. Halusin nostaa esille työntekijöiden näkemyksen laadun toteutumisesta alle kolmivuotiaiden ryhmissä, sillä mielestäni he osaavat parhaiten kuvailla sitä arkea, josta päivät pienten lasten kanssa muodostuvat. Työntekijöiltä saatujen vastausten perusteella laatu toteutuu pääsääntöisesti hyvin Porin kaupungin päiväkotien alle kolmivuotiaiden ryhmissä. Työntekijät kokevat kuitenkin lapsiryhmät liian suurina. Sijaisia tulisi palkata sairaustapauksissa ja fyysisissä toimitiloissa on puutteita ajatellen juuri alle 3-vuotiaita. Kiinnittämällä huomiota näihin tekijöihin voidaan parantaa laatua entisestään.

Kaikkiin laadun tekijöihin ei aina voida itse vaikuttaa. Jokainen päivähoidon työntekijä on kuitenkin itse rakentamassa laadukasta päivähoitoa. Omilla valinnoilla ja toimintatavoilla on vaikutusta koko laadun prosessiin.

LÄHTEET

Abbott-Shim, M. & Sibley, A. 1987. Assessment Profile for Early Childhood Programs. Preschool, Infant and Schoolage. Atlanta, GA: Quality Assist.

Ahola, M. 2007. Lapset laitetaan entistä nuorempina päivähoitoon pääkaupunkiseudulla. [Verkkoliite] Helsingin Sanomat. [Julkaistu 21.10.2007], [Viitattu 22.10.2007] Saatavissa:

<http://www.hs.fi/teksti/uutiset/tuoreet/artikkeli/Lapset+laitetaan+entist%C3%A4+nuorempi-na+p%C3%A4iv%C3%A4hoitoon+p%C3%A4%C3%A4kaupunkiseudulla/1135231207843>

Alila, K. 2003. Laadun kehittäminen ja ohjaustoiminta varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Asetus lasten päivähoitosta. 239/1973

Eronen, S., Kanninen, K., Katainen, S., Kauppinen, L., Lähdesmäki, M., Oksala, E. & Penttilä, M. 2001. Persoonaa. Kehityopsykologia. 30-81. Helsinki:Edita

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Hakala, J. 2001. Menetelmällisiä koetuksia. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittavalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, s.10-23.

Hankonen, R. Tehy selvitti: Liian vähän aikuisia. Tehy, 19-20/2006. s. 14-17.

Harms, T. & Clifford, R. 1980. The Early Childhood Environment Rating Scale. New York: Teachers College Press.

Himberg, L., Laakso, J., Peltola, R., Näätänen, R. & Vidjeskog, J. 2003. Kehittyvä ihminen. Psykologia 2. Helsinki: Wsoy

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Hujala, E. & Parrila-Haapakoski, S. 1998. Laadun arvioinnin lähtökohtia varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Parrila-Haapakoski, S. (toim.) Näkökulmia laadun arviointiin varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopistopaino. s. 47-57

Hujala, E., Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopistopaino

Hujala, E., Nivala, V., Parrila-Haapakoski, S. & Puroila, A-M. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Hujala-Huttunen, E. 1995. Varhaiskasvatuksen laadunarviointi. Teoksessa Hujala-Huttunen, E. & Eskola, E. (toim.) Näkökulmia varhaiskasvatukseen. Oulun lastentarhanopettajaopiston julkaisuja

Hytönen, J. 1997. Lapsikeskeinen kasvatus. Juva: Wsoy

Hänninen, S-J. & Valli, S. 1986. Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Keuruu: Otava

Juva, K. Muisti ja muistin häiriöt. 2006. [Verkkodokumentti]. 27.09.2006. [Viitattu 10.10.2007] Saatavissa:
<http://www.hyvis.fi/voihyvin/kuukaudenteema/muistijasesnhairiot/muistijamuistinhairiot>

Karila, K. 2001. Moniammatillisuus ja päiväkotitoiminnan suunnittelun perusteita. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: Wsoy. s. 271-289.

Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatus muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva:PS-kustannus. s. 14.

Keskinen, S. Päivähoito hyväksi tytöille ja pojille? Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki:Wsoy, 2003. s. 218-237.

Kinos, J. & Niiranen, P. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva:PS-kustannus. s.58-76.

Laaksola, H. Henkilökunnan pysyvyys päiväkodin laadun tae. Opettaja, 46/2006. s. 21.

Laki lasten päivähoidosta . 36/1973

Leuven (the) Involvement Scale for Young Children. 1994. F. Laevers (toim). Leuven: Centre for Experimental Education.

Lounassalo, J. 2001. Pienten lasten päivähoidon kehitys ja perhepolitiikka. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: Wsoy. s. 218-253.

Lund, T. & Soukankujan päiväkodin työryhmä (Latvala, E., Peltola-Helin, J., Raitio, U. & Tuominen, S.) 2003. Miten Soukankujan päiväkodissa autetaan lasta kasvamaan. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: Wsoy. s. 238-239.

Munter, H. 2001. Lapsi aloittaa päivähoidon. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: Wsoy. s. 35-64.

Munter, H. 2001. Pienten lasten vertaissuhteet ja ystävyys. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren- Tiusanen, H. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: Wsoy. s. 93-115.

Mäntynen, P. 1997. Pikkulasten leikin edellytykset päiväkodissa. Joensuu: Joensuun yliopistopaino. Teokseen viitattu Pro gradu- tutkielmassa Julkunen, A-L. 2004. ”Kiitos, että herätitte meidät”- lasten ja aikuisten sitoutuneisuuden kehittyminen leikissä. Helsingin yliopisto.

Parrila, S. 2004. Laatu päivähoitoa koskevassa varhaiskasvatustutkimuksessa. Teoksessa Alila, K. & Ruokolainen, R. (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu. s. 69-79.

Pellinen, N. 2003. Pienten lasten hoitajakiintymys, sosiaalinen käytös ja päiväkodin hoidon laatu: Kengu-Ru projekti. Pro gradu. Psykologian laitos. Helsingin yliopisto.

Pihlaja, P. 2004. Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmä eilen ja tänään. Teoksessa Alila, K. & Ruokolainen, R. (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu. s. 15-24.

Rinkinen, L. 2002. Päiväkotilapsuus- yksilöllisyyttä ja sosiaalisia taitoja. Teoksessa Järvinen, K. & Kolbe, L. (toim.) Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi. s.168-181

Rödström, M. 1993. Lapsen kehitys 0-3 vuotta. Helsinki: Otava

Porin kaupungin sosiaalitoimen päivähoiton laatukäsikirja. 2006. [viitattu 20.09.2007] http://www.yritysdynamo.net/sov/ph_laatu.pdf

Sallinen, M., Kandolin, I. & Purola, M. 2002. Elämisen rytmi. Kohti tasapainoa työn ja muun elämän välillä. Helsinki: Työterveyslaitos.

Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: Wsoy. s. 44-77.

Siren- Tiusanen, H. 2001. Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren- Tiusanen, H. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: Wsoy. s.15-34.

Siren- Tiusanen, H. & Tiusanen, E. 2001. Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren- Tiusanen, H. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: Wsoy. s. 65-92.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy

Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua. Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatu-
käsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylän yliopisto

Tehyn suhdelukuselvitys. 1998. Syli kymmenellekö- päivähoiton suhdelukuselvitys.

Woolfson, R. 2003. Pienten puhetta. Kielenkehitys eleistä sanoiksi. Helsinki: Otava

LIITE 1

KYSELY ALLE KOLMIVUOTIAIDEN RYHMISSÄ TYÖSKENTELEVILLE

- 1. Sukupuoli:** a) nainen b) mies
- 2. Syntymävuosi:** _____
- 3. Koulutus:** a) lähihoitaja b) lastentarhanopettaja c) sosionomi
d) muu, mikä? _____

4. LAPSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA IHMISSUHTEET

Kysymyksiin vastataan ympyröimällä se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa omaa mielihetkeäsi. Vastausvaihtoehtoista **1= täysin samaa mieltä, 2= samaa mieltä, 3= eri mieltä, 4= täysin eri mieltä ja 5= en osaa sanoa.**

- a) Lapsiryhmämme koko on tällä hetkellä mielestäni sopiva. 1 2 3 4 5
- b) Ryhmäkoko mahdollistaa lasten yksilöllisen huomioimisen. 1 2 3 4 5
- c) Aikuisen-lapsi suhdeluku tuntuu mielestäni sopivalta. 1 2 3 4 5
- d) Yksikössämme palkataan aina sijainen sairastuneen tilalle. 1 2 3 4 5
- e) Yksikössämme käytetään omahoitajamenetelmää. 1 2 3 4 5
- f) Työntekijöiden vaihtuvuus yksikössämme on pientä. 1 2 3 4 5
- g) Ryhmämme lapsilla on mahdollisuus pysyviin ihmisuhteisiin päivähoitossa. 1 2 3 4 5
- h) Yksikkömme fyysinen toimintaympäristö on rakennettu huomioiden alle 3-vuotiaiden tarpeet. 1 2 3 4 5
- i) Yksikkömme fyysinen toimintaympäristö on turvallinen lapselle. 1 2 3 4 5
- j) Haluaisin vielä painottaa seuraavaa:
-

5. YHTEISTYÖ ERI TAHOJEN KANSSA

Kysymyksiin vastataan ympäröimällä se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa omaa mieltäsi. Vastausvaihtoehdoista **1= täysin samaa mieltä, 2= samaa mieltä, 3= eri mieltä, 4= täysin eri mieltä ja 5= en osaa sanoa.**

a) Lapsen kasvatukseen liittyvistä asioista sovitaan yksikössämme yhdessä vanhempien kanssa. 1 2 3 4 5

b) Yhteistyö vanhempien kanssa toimii yksikössämme hyvin; 1 2 3 4 5

jos se ei toimi, miksi näin on?

c) Vanhemmat ovat tyytyväisiä lastensa päivähoitoon ryhmässämme; 1 2 3 4 5

jos eivät ole, miksi näin on? _____

d) Yksikkömme tekee yhteistyötä muiden tahojen kanssa (esimerkiksi koulun kanssa). 1 2 3 4 5

e) Yhteistyö on mielestäni riittävää ja toimivaa; 1 2 3 4 5

jos se ei ole, miksi näin on?

f) Yksikössämme on käytössä yhteisesti sovitut kasvatuskäytännöt. 1 2 3 4 5

g) Koen oman työssä jaksamiseni riittäväksi; 1 2 3 4 5

jos et koe, miksi näin on? _____

h) Työntekijöillä on mahdollisuus saada koulutusta. 1 2 3 4 5

i) Haluaisin vielä painottaa seuraavaa: _____

6. ARJEN SUJUMINEN

Kysymyksiin vastataan ympäröimällä se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa omaa mieltäsi. Vastausvaihtoehdoista **1= erittäin hyvin, 2= hyvin, 3= huonosti, 4= erittäin huonosti ja 5= en osaa sanoa.**

a) Arjen perushoitotilanteet on yksikössämme kyetty saamaan kiireettömiksi. 1 2 3 4 5

b) Lapsen yksilöllinen huomioiminen mahdollistuu perushoitotilanteissa; 1 2 3 4 5

jos ei mahdollistu, miksi näin on? _____

c) Yksikössämme on mahdollisuus huomioida lapsen yksilölliset tarpeet perushoitotilanteissa (esimerkiksi kaksien päivien mahdollisuus ryhmän pienimmille); 1 2 3 4 5

jos ei ole mahdollisuutta, miksi näin on? _____

d) Koen, että minulla on arjen tilanteissa riittävästi aikaa lapsen yksilölliseen huomioimiseen (mm. sylissä pitämiseen). 1 2 3 4 5

e) Aikuinen on aina tarvittaessa lapsen saatavissa; 1 2 3 4 5

jos ei ole, miksi näin on? _____

f) Lapselle sallitaan erilaisten tunteiden näyttäminen (mm. itku). 1 2 3 4 5

g) Lapsen tarpeet tulevat huomioiduksi, vaikka hän ei vielä sanallisesti osaa niitä ilmaista. 1 2 3 4 5

h) Lasten keskinäinen leikkiminen on mahdollistettu ryhmässämme. 1 2 3 4 5

i) Ryhmässämme kannustetaan leikkimään eri lasten kanssa. 1 2 3 4 5

j) Lapsilähtöinen kasvatus toteutuu yksikössämme. 1 2 3 4 5

k) Ryhmämme toiminta on suunniteltua. 1 2 3 4 5

l) Varhaiskasvatussuunnitelma toteutuu arjessamme. 1 2 3 4 5

m) Haluaisin vielä painottaa seuraavaa:

7. LAPSEN HUOMIOON OTTAMINEN

Kysymyksiin vastataan ympäröimällä se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa omaa mieltäsi. Vastausvaihtoehdoista **1= erittäin hyvin, 2= hyvin, 3= huonosti, 4= erittäin huonosti ja 5= en osaa sanoa.**

a) Lapsen omat toiveet otetaan huomioon toiminnassamme.	1	2	3	4	5
b) Lapsella on mahdollisuus vaikuttaa omiin valintoihinsa (esim. millä lelulla tai missä tilassa leikkii).	1	2	3	4	5
c) Lapsen kokonaisvaltainen kasvu, kehitys ja oppiminen mahdollistuu ryhmässämme.	1	2	3	4	5
d) Haluaisin vielä painottaa seuraavaa:					
-

8. Yksikössämme parhaiten toteutuvat tekijät

Ympyröi alla olevista vaihtoehdoista **kolme** (3) tekijää, jotka toteutuvat mielestäsi parhaiten päiväkotiryhmässänne.

- a) sopiva ryhmäkoko
 - b) ihmissuhteiden pysyvyys (työntekijöiden vaihtuvuus pieni)
 - c) toimiva aikuinen-lapsi vuorovaikutus
 - d) lapsilähtöinen toiminta
 - e) perushoitotilanteiden kiireettömyys
 - f) toimiva fyysinen ympäristö
 - g) henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö
 - h) yhteistyö muiden tahojen kanssa
 - i) henkilökunnan keskinäinen toimiva yhteistyö ja hyvinvointi
 - j) henkilökunnan koulutus
 - k) toimiva lasten keskinäinen vuorovaikutus
 - l) suunnitelmallinen toiminta ja sen arviointi
 - m) muu, mikä?
-

9. Yksikössämme heikoiten toteutuvat tekijät

Ympyröi alla olevista vaihtoehdoista **kolme** (3) tekijää, jotka toteutuvat mielestäsi heikoiten päiväkotiryhmäsänne.

- a) sopiva ryhmäkoko
 - b) ihmissuhteiden pysyvyys (työntekijöiden vaihtuvuus pieni)
 - c) toimiva aikuinen-lapsi vuorovaikutus
 - d) lapsilähtöinen toiminta
 - e) perushoitotilanteiden kiireettömyys
 - f) toimiva fyysinen ympäristö
 - g) henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö
 - h) yhteistyö muiden tahojen kanssa
 - i) henkilökunnan keskinäinen toimiva yhteistyö ja hyvinvointi
 - j) henkilökunnan koulutus
 - k) toimiva lasten keskinäinen vuorovaikutus
 - l) suunnitelmallinen toiminta ja sen arviointi
 - m) muu, mikä?
-

10. Mielestäni tärkeimmät tekijät alle 3- vuotiaiden päiväkotikasvatuksessa

Ympyröi alla olevista vaihtoehdoista omasta mielestäsi **kolme** (3) tärkeintä tekijää juuri alle 3-vuotiaiden päiväkotikasvatuksessa.

- a) sopiva ryhmäkoko
 - b) ihmissuhteiden pysyvyys (työntekijöiden vaihtuvuus pieni)
 - c) toimiva aikuinen-lapsi vuorovaikutus
 - d) lapsilähtöinen toiminta
 - e) perushoitotilanteiden kiireettömyys
 - f) toimiva fyysinen ympäristö
 - g) henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö
 - h) yhteistyö muiden tahojen kanssa
 - i) henkilökunnan keskinäinen toimiva yhteistyö ja hyvinvointi
 - j) henkilökunnan koulutus
 - k) toimiva lasten keskinäinen vuorovaikutus
 - l) suunnitelmallinen toiminta ja sen arviointi
 - m) muu, mikä?
-

11. Mikä on päiväkotinne toiminta-ajatus alle 3-vuotiaiden ryhmässä? Mitä asioita pidätte tärkeänä?

12. Mitkä tekijät/asiat mielestäsi parantaisivat päivähoiton laatua juuri alle 3-vuotiaiden ryhmässä?

13. Mitä muuta haluaisitte kertoa päivähoiton laadun toteutumisen edellytyksistä alle 3-vuotiaiden ryhmässä? Mitä haluaisitte painottaa?

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

HYVÄT PÄIVÄKODIN TYÖNTEKIJÄT

Olen kolmannen vuoden sosionomi-opiskelija Satakunnan ammattikorkeakoulusta Porista. Teen opintoihimme liittyvää opinnäytetyötä. Opinnäytetyöni aiheena on alle kolmivuotiaiden lasten laadullisen hoidon toteutuminen päiväkodissa. Huomio työssä kiinnittyy siihen, miksi juuri alle kolmivuotiaat vaativat aivan erityistä hoitoa ja huolenpitoa.

Haluan nostaa työssäni esille työntekijöiden näkökulman, sillä mielestäni he pystyvät parhaiten kuvailemaan sitä arkea, jota päiväkodissa eletään. Aineisto kerätään kyselylomakkeen avulla. Olen lähettänyt sen niihin Porin kaupungin päiväkoteihin, joissa on alle kolmivuotiaiden ryhmä. **Tarkoituksena on, että jokainen alle kolmivuotiaiden ryhmässä työskentelevä työntekijä vastaisi kyselyyn.** Työssäni painotan henkilökohtaista näkökulmaa, joten juuri Sinun mielipiteesi on minulle tärkeä.

Kyselyn vastaukset käsittelem nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Kenenkään henkilöllisyys ei siis tule käymään ilmi vastauksista.

Toivon saavani kyselylomakkeet täytettyinä takaisin viimeistään **23.5.2007 mennessä.** Palautus tapahtuu oheisella palautuskuorella, sisäisen postin välityksellä.

Kiitos jo etukäteen vastauksestanne!

Mikäli teillä ilmenee jotakin kysyttävää opinnäytetyöhöni liittyen, vastaan mielelläni.

Annika Sundgrén
Sähköpostiosoite
Puhelinnumero

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS 29.1.2007

Annika Sundgrén

Osoite

Puhelinnumero

Sähköposti

Porin kaupungin päivähoitotoimisto,

Osastopäällikkö Ritva Välimäki

Antinkatu 16 B, 3. kerros

28100 Pori

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Opiskelen sosionomiksi (AMK) Satakunnan ammattikorkeakoulussa, Porin yksikössä. Suuntautumisvaihtoehtonani on sosiaalipedagogiikka. Opinnoissani olen edennyt siihen vaiheeseen, että opinnäytetyön teko on tullut ajankohtaiseksi.

Opinnäytetyössäni haluaisin tutkia alle kolmevuotiaiden laadullisen hoidon toteutumista päiväkodissa: millä tavoin ja millä perustein varsinkin alle kolmivuotiaat vaativat aivan erityistä hoitoa ja huolenpitoa. Tarkoituksena on kartoittaa asiaa kyselylomakkeella ja saada työntekijöiden näkökulma esille. Kyselylomake on tarkoitus lähettää niihin Porin päiväkoteihin, joissa on alle kolmivuotiaiden ryhmä. Opinnäytetyöni teen kevään ja syksyn 2007 aikana.

Vastaukset käsittelen luottamuksellisesti, eikä niistä käy ilmi vastaajan henkilöllisyys.

Toivon saavani vastauksen tutkimuslupa-anomukseen 14.2.2007 mennessä.

Ystävällisin terveisin

Annika Sundgrén

PORI

8.2.2007

Annika Sundgren
Käppäräntie 24 as 2
28120 PORI

TUTKIMUSLUPA

Myönnän tutkimusluvan Satakunnan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Annika Sundgrenille hänen anomuksensa mukaisesti. Tutkimus koskee alle 3-vuotiaiden laadullisen hoidon toteutumista päiväkodissa: millä tavoin ja millä perustein varsinkin alle kolmivuotiaat vaativat aivan erityistä hoitoa ja huolenpitoa. Tutkimusmenetelmänä on kysely. Kyselylomakkeet lähetetään niihin päiväkoteihin, joissa on alle kolmivuotiaiden ryhmä.

Päivähoidon yhdyshenkilö tutkimuksen käytännön järjestelyiden osalta on kasvatustoiminnanohjaaja Anja Lamminen puh 621 6303.

Toivon saavani päivähoiton käyttöön tutkimuksesta kopion sen valmistuttua.

Porissa 8.2.2007

Ritva Välimäki
Päivähoidon ja perhetyön osastopäällikkö